

«Ο ΕΠΑΝΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ: ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

(Εισήγηση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Κερκύρας, Παξών και Διαποντίων Νήσων κ. Νεκταρίου
στην Ίερά Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος)

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι Άγιοι Αρχιερείς,

«Εάν γάρ ευαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα . ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται . οὐαὶ δέ μοι ἐστίν, ἐάν μὴ ευαγγελίζωμαι . εἰ γάρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω . εἰ δὲ ἄκων, οικονομίαν πεπίστευμαι . Τίς οὖν μοι ἐστίν ὁ μισθός; ἵνα ευαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τό εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τό μή καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ ευαγγελίῳ. Ἐλεύθερος γάρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἑμαυτόν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω . καί ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω . τοῖς ὑπό νόμον ὡς ὑπό νόμον, ἵνα τοὺς ὑπό νόμον κερδήσω . τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μή ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἐννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους . ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω . τοῖς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώσω. Τοῦτο δέ ποιῶ διὰ τό εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνός αὐτοῦ γένωμαι». Τά λόγια αὐτά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου(1) ὀριοθετοῦν τόν κύριο σκοπό τῆς ὅλης ποιμαντικῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν ευαγγελισμό τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου.

Καί ἂν στην πατρίδα μας ὁ ευαγγελισμός ἔγινε, μέ ἀποτέλεσμα ἢ συντριπτική πλειονοψηφία τοῦ λαοῦ μας νά ἀνήκει στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ἐποχή μας αἰτεῖται ὀλοένα καί πιό ἐπιτακτικά τόν ἐπανευαγγελισμό, τήν ἐπανεύρεση τοῦ νοήματος τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καί τῆς βιώσεώς του στήν καθημερινή ζωή τῶν πιστῶν, τήν γνώση τοῦ περιεχομένου τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί τήν κατάθεση τῆς μαρτυρίας τοῦ ὀρθοδόξου ἡθους σέ ἕναν κόσμο πού στερεῖται καί τῶν τριῶν.

Ὁ ἐπανευαγγελισμός δέν ἀφορᾷ μόνο στήν ποιμαίνουσα Ἐκκλησία. Αφορᾷ καί σέ κάθε πιστό, ὡς μαθητή τοῦ Κυρίου καί τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι, ἄλλωστε, σαφῆς ἡ ἐντολή τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου μας, τόσο πρὸς τοὺς μαθητές καί ἀποστόλους, ἀλλά καί πρὸς ὅλους ἡμᾶς, ὡς διαδόχους των: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν . καί ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί πάσας τὰς ἡμέρας, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»(2) .

Ἄν πρῶτιστο καθῆκον τῶν Ἀποστόλων ἦταν νά μεταφέρουν τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου σέ ὅλα τά ἔθνη, πρῶτιστο καθῆκον δικό μας εἶναι νά διδάξουμε τοὺς χριστιανούς νά τηροῦν ὅλες τίς ἐντολές πού ὁ Κύριος ἔχει δώσει. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἐννοια τῆς ἱεραποστολῆς δέν περιλαμβάνει μόνο τήν διδασκαλία τῆς Ἀλήθειας πρὸς ὅσους δέν γνωρίζουν τήν πίστη, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί πρὸς ὅσους βαπτίσθηκαν καί δέν βιώνουν στήν πράξη τήν ιδιότητα τοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας. Δέν εἶναι μόνο «ἐξωτερική» ἡ ἱεραποστολή, ἀλλά πρωτίστως «ἐσωτερική», ἂν ἐξακολουθοῦν σήμερα νά εἶναι δόκιμοι αὐτοὶ οἱ ὅροι.(3)

Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου μας μᾶς προφυλάσσει ἀπό τό αἶσθημα τῆς αὐτάρκειας, τό ὅποιο κυριαρχεῖ, ὡς μή ὀφειλε, στήν κατά κόσμον ζωή μας καί τείνει τά τελευταῖα χρόνια νά ἐπικρατήσῃ καί στήν κατά Θεόν. Εἶναι δεδομένη ἡ νοοτροπία ἀρκετῶν στόν ἐκκλησιαστικό χῶρο νά θεωροῦν πῶς ἡ ὅλη διακονία μας, τόσο τοῦ λόγου ὅσο καί τῶν ἔργων, ἀποσκοπεῖ στό νά ἐνισχύσει τήν συνοχή ὅσων εἶναι ἐνεργά μέλη τῆς Ἐκκλησίας καί μᾶς ἐνδιαφέρει κατ' ἀποκλειστικότητα ἡ δική τους κατήχηση καί θωράκιση.

Γράφει χαρακτηριστικά ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιος:

«Ἡ αἴσθησις τοῦ χριστιανοῦ ὅτι εἶναι ἐνωμένος μέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα, ἡ αὐθόρμητη ἀγάπη γιά τόν συγκεκριμένο ἄνθρωπο τόν ὅποιο συναντᾷ στό δρόμο τῆς ζωῆς, παρακινεῖ τόν πιστό νά ἐνδιαφέρεται νά πληροφορήσῃ τόν κάθε πλησίον του γιά τό μέγιστο ἀγαθό, τό ὅποιο ἔχει ἀνακαλύψει. Οἱ δωρεές τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι δυνατόν νά κατακρατοῦνται ἐγωιστικά. Πρέπει νά τίθενται στή διάθεση ὅλων. Οἱ ἐπιμέρους ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἔστω καί ἂν ἀναφέρονται σ' ἕνα λαό ἢ σ' ἕνα ἄτομο, ἀφοροῦν στήν ὅλη ἀνθρωπότητα, ὅπως συμβαίνει μέ τά ἐμβόλια, τά ὅποια γίνονται σ' ἕνα σημεῖο τοῦ σώματος ἀλλά προορίζονται γιά ὀλόκληρο τό σῶμα. Ἀλίμονο στό ἄτομο ἢ στόν λαό, ὁ ὅποιος θά κρατήσῃ τόν θησαυρό ἀποκλειστικά γιά τόν ἑαυτό του. Βαρύνεται μέ τήν τρομερή ἐνοχή τοῦ σφετερισμοῦ. Τελικά θά τόν χάσει. Ἡ πνευματική ὁμως προσφορά... δέν λειτουργεῖ στά πρότυπα τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλά πρόκειται γιά ἀπλή κατάθεση μιᾶς βεβαιότητος, μιᾶς ἐμπειρίας. Εἶναι

χαρακτηριστικό ότι κατά τους πρώτους αιώνες οί χριστιανοί μιλούσαν για «μαρτυρία», για «μαρτύριο». Στο πρωτότυπο έλληνικό κείμενο οί λέξεις αυτές σημαίνουν «κατάθεση» επί τη βάσει προσωπικής βεβαιότητας του αυτόπτου και αυτήκού μάρτυρος –κατάθεση ή όποία γίνεται μέ τίμημα ζωής, προσωπικής θυσίας, μέ «μαρτύριο».(4)

Διακατεχόμαστε ένιότε από ένα πνεύμα μοιρολατρίας και ήττοπάθειας, τό όποιο ενισχύεται από τίς πολλές και ποικίλες επιθέσεις πού ή Έκκλησία συνεχώς δέχεται, αλλά και από τίς μεγάλες δυσκολίες πού κάθε πνευματική προσπάθεια κρύβει, λόγω της καταστάσεως τών ανθρώπων, του κοσμικού πνεύματος, της σαρκολατρίας και του ύλισμου της εποχής, της αδυναμίας τών στελεχών και τών κληρικών μας νά κατανοήσουν τήν αποστολή τους, αλλά και της ούσιαστικής μοναξιάς ήμών τών Έπισκόπων. Ίδιως στην Έπαρχία δέν βρίσκουμε εύκολα ανθρώπους μέ τούς όποιους νά μοιραστούμε τούς όποιους όραματισμούς μας, ένω και ή φυσική εξέλιξη του χρόνου μās καθιστά άκόμη πιό αδύναμους και κεκμηκότας. Γι' αυτό και θεωρούμε πώς αποστολή μας είναι νά λειτουργούμε και νά κηρύττουμε μόνο για όσους έρχονται κοντά μας και έγκαταλείπουμε έτσι τήν ούσία της αποστολής μας, πού δέν παύει νά είναι ή προσέγγιση του πλανηθέντος προβάτου, άκόμη κι αν αυτό σήμερα δέν είναι τό ένα αλλά τά ένενήκοντα έννέα.(5)

Είναι όμως άποτυχία για τήν εκκλησιαστική μας αντίληψη και ζωή ή άρνηση της ιεραποστολής. Και δέν όμιλούμε για έναν άκτιβισμό δυτικού τύπου, ό όποιος θεωρεί τόν ποιμένα ως αυτόν πού θά προσφέρει από μόνος του σωτηρία στους ανθρώπους μέ τόν παροξυσμό τών καλών έργων ή καλεί σε μία «ιεροκηρυκτική» προσπάθεια πού θά όδηγήσει στην άλλαγή της συμπεριφοράς τών ανθρώπων, μέ τήν επίκληση του φόβου για τήν άπώλεια της σωτηρίας. Μιλούμε για εκείνη τήν διάθεση πού θά φανερώσει λόγοις τε και έργοις τήν άξία του εκκλησιαστικού τρόπου ζωής, όπως αυτός βιώνεται γνήσια στο Εύαγγέλιο και τήν ζωή τών Άγίων μας και όπως άναδεικνύεται μέσα από τό εύχαριστιακό, τό άσκητικό και κοινοτικό ήθος της Έκκλησίας μας.

Γράφει χαρακτηριστικά μία μεγάλη σύγχρονη μορφή της όρθόδοξου θεολογίας, ό μακαριστός π. Αλέξανδρος Σμέμαν:

«Ποιά είναι τά αντικείμενα, οί σκοποί της ιεραποστολής; Η Όρθόδοξη Έκκλησία χωρίς δισταγμό άπαντά. Τά αντικείμενα αυτά είναι ό άνθρωπος και ό κόσμος, όχι ό άπομονωμένος άνθρωπος, μέσα σε μία τεχνητά «θρησκευτική» άπομόνωση από τόν κόσμο και όχι ό «κόσμος» σαν μία όντότητα της όποίας ό άνθρωπος δέν είναι τίποτε άλλο από ένα «κομμάτι». Ό άνθρωπος όχι μόνο προηγείται αλλά και είναι όντως τό ούσιαστικό αντικείμενο της ιεραποστολής.... Η εκκλησία, τό μυστήριο του Χριστού, δέν είναι μία «θρησκευτική» κοινωνία μετεστραμμένων, ένας όργανισμός πού ίκανοποιεί τίς «θρησκευτικές» ανάγκες του ανθρώπου. Είναι μία καινή ζωή και γι' αυτό λυτρώνει όλόκληρη τή ζωή, όλη τήν ύπαρξη του ανθρώπου. Και αυτή όλόκληρη ή ζωή του ανθρώπου είναι άκριβώς ό κόσμος μέσα στον όποιο αυτός ζει. Η Έκκλησία μέσω του ανθρώπου σώζει και λυτρώνει τόν κόσμο... Η ιεραποστολή της Έκκλησίας λαμβάνει μία κοσμική και μία ιστορική διάσταση, πράγματα τόσο ούσιαστικά στην Όρθόδοξη παράδοση και έμπειρία. Τό κράτος, ή κοινωνία, ό πολιτισμός, ή ίδια ή φύση είναι τά πραγματικά αντικείμενα της ιεραποστολής και όχι ένα ούδέτερο «κοινωνικό περιβάλλον», μέσα στο όποιο τό μόνο καθήκον της Έκκλησίας είναι νά διατηρήσει τήν έσωτερική της έλευθερία και νά κρατήσει τήν θρησκευτική της ζωή».(6)

Η έπισκοπική μας έμπειρία και διακονία είναι έλαχίστη. Άποτελεί μεγίστη τιμή και έκφραση άγάπης της Διαρκούς Ίεράς Συνόδου προς τήν έλαχιστότητά μας ή άνάθεση άναπτύξεως αυτού του κεφαλαιώδους ζητήματος για τήν αποστολή της Έκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο. Έπ' ούδενι δέν θά θέλαμε οί όποιοι προβληματισμοί μας νά θεωρηθούν άπόρροια παντογνωσίας ή οί όποιες προτάσεις μας ύποδείξεις προς τό σεπτό σώμα σεβασμών Αρχιερέων, ό καθένας εκ τών όποιων γνωρίζει τήν ποιμαντική έπιστήμη καλύτερα από έμās. Θα προσπαθήσουμε όμως νά μοιραστούμε μέ όλους διαπιστώσεις, αλλά και προτάσεις πού πηγάζουν από τήν συναίσθηση της ευθύνης μας έναντι του Θεού και της Έκκλησίας, τήν όποία όλοι διακονούμε, έναντι της Σεπτής Ίεραρχίας πού μās κατέστησε Έπισκόπους και Μητροπολίτες, αλλά και έναντι του λαού μας πού ή πρόνοια του Θεού μās ένεπιστεύθη νά διακονήσουμε.

Πρίν καταθέσουμε τίς όποιες προτάσεις μας για σύγχρονους τρόπους επανευαγγελισμού, όφείλουμε νά προχωρήσουμε σε μία σύντομη εξέταση του περιβάλλοντος κόσμου, στον όποιο καλούμαστε νά δώσουμε τήν πνευματική και ποιμαντική μας μάχη. Πρίν υίοθετήσουμε ή άπορρίψουμε τρόπους επανευαγγελισμού όφείλουμε νά διακρίνουμε τίς προτεραιότητες της έλλαδικής κοινωνίας, όχι για νά άπογοητευθούμε ή για νά ενισχυθεί τό αίσθημα της ήττοπάθειας και της μοιρολατρίας, αλλά για νά συνειδητοποιήσουμε ότι χρειάζεται πολύς άγώνας, πρώτα «έντός ήμών» και κατόπιν στη ζωή του κόσμου, καθώς και για νά δοξάσουμε τό Θεό πού εξακολουθεί νά τηρεί τήν ύπόσχεσή Του ότι θά παραμένει μαζί μας όλες τίς ήμέρες της ζωής μας, μέχρις της

συντελείας του αιώνας.

Στό σύγχρονο έλλαδικό κράτος έχει επικρατήσει, φανερά ή κεκαλυμμένα, ή ιδεολογική αντίληψη του «έκσυγχρονισμού», ή οποία πηγάζει από τις δυτικές αντιλήψεις του Διαφωτισμού ή αλλιώς «νεωτερικότητας». Αυτή ή αντίληψη, όρμώμενη από τό αντιεκκλησιαστικό και, κυρίως, αντικληρικαλιστικό πνεύμα της Δύσεως, αντιμετώπιζει και την Όρθόδοξη Έκκλησία ως παράγοντα αναχρονιστικό και συντηρητικό για την πρόοδο της κοινωνίας. Ένώ τυπικώς ακόμη ισχύει τό καθεστώς της συναλληλίας Πολιτείας και Έκκλησίας, μέ τά όσα τό Σύνταγμα(7) επιβάλλει για την άνεξιθησκία και τόν σεβασμό των θρησκευτικών μειοψηφιών, στην ουσία, όλοένα και περισσότερο αντιμετωπίζουμε την αντίληψη ότι όφείλουμε ως Έκκλησία νά περιορισθοϋμε στην πνευματική μας αποστολή, ή οποία συνίσταται στό νά απαλύνουμε την φτώχεια μέ την «τεράστια» παρουσία πού ή Έκκλησία διαθέτει και νά προετοιμάσουμε μεταφυσικά τούς πιστούς για την άλλη ζωή. Τό σύγχρονο κράτος όφείλει νά είναι άνεξίθησκο και νά μήν ασχολείται μέ θέματα θρησκευτικής συνείδησης, παρεκτός άν βλάπτεται ή έλευθερία των θρησκευομένων.

Και όλα αυτά ένώ στην Εϋρώπη, στην όποία είμαστε ενεργό μέλος και ή Έκκλησία μας συμβάλλει μέ όλες της τις δυνάμεις σ' αυτό, και τις ΗΠΑ όλοένα και περισσότερο τείνουν νά επικρατήσουν άλλες αντιλήψεις, όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ό καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Πέτρος Βασιλειάδης:

«Δύο είναι οί κύριες προτάσεις πού συνήθως κατατίθενται στό τραπέζι του διαλόγου σήμερα. Η πρώτη αποδέχεται τή σχετικότητα των ανθρώπινων κοινωνιών, θεωρεί αυτονόητη την εξέλιξη των κοινωνιών, έτσι ώστε μέ την άρωγή και των θρησκευτικών αξιών όλα άνεξαιρέτως τά ανθρώπινα όντα νά βιώνουν τό αγαθό της έλευθερίας, νά τυγχάνουν ίσης και δικαιοτέρης μεταχείρισης και νά έχουν τή δυνατότητα άπρόσκοπτης ανάπτυξης κατά τό δοκοϋν της προσωπικότητάς τους. Η δεύτερη, άντιθέτως, άρνεϊται την σχετικοποίηση των ανθρώπινων κοινωνιών, τις αποδίδει μεταφυσική ύπόσταση και επιμένει στην έπιστροφή τους στην ιερή τάξη και παράδοση την όποία εγκατέλειψαν. Η πρώτη άποτελεί υπέρβαση της νεωτερικότητας, άποδεχόμενη τά θετικά της στοιχεία, αλλά επαναφέρει και τή θρησκεία στό δημόσιο βίο. Η δεύτερη, άντίθετα, άποτελεί άπόρριψη της νεωτερικότητας, έμμένοντας στα ιδεώδη της προ-νεωτερικότητας. Και οί δύο προτάσεις έχουν ένα κοινό μεταξύ τους: άπορρίπτουν τή βασική προϋπόθεση της νεωτερικότητας, σύμφωνα μέ την όποία ή θρησκεία όφειλε νά παραμένει προσωπική ύπόθεση της συνείδησης του καθενός, περιοριζόμενη άποκλειστικά στην ιδιωτική σφαίρα, μακριά από τά κοινά. Και οί δύο άποδέχονται ότι ή θρησκεία μπορεί νά συμβάλει στην μεταμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας, και θεωροϋν θεμιτό τό θρησκευτικό όραμα νά παίξει κάποιο ρόλο, γιατί όχι και σημαντικό, προς αυτή την κατεύθυνση».(8)

Είναι γεγονός ότι ό λαός μας και ιδίως οί νέοι μας, δέν ακολουθοϋν τις ιδεολογικές αντιλήψεις του Διαφωτισμού ως προς την θρησκεία, όπως δείχνουν και οί έρευνες της κοινής γνώμης, οί όποιες άναδεικνύουν την πίστη στό Θεό και την έμπιστοσύνη προς την Έκκλησία, ως πρωταρχικές αξίες στη ζωή των Έλλήνων. (9) Όστόσο, κι αυτό είναι δηλωτικό της συγχύσεως πού έχει προκληθεί, ή πλειονοψηφία του λαού μας, κατά έρευνες πάλι της κοινής γνώμης, ύποστηρίζει τόν χωρισμό του Κράτους από την Έκκλησία, επηρεασμένη και από την τηλεοπτική προπαγάνδα.

Είναι όμως πραγματικότητα ότι ή πίστη του λαού μας στό Θεό και ή έμπιστοσύνη στην Έκκλησία δέν συνοδεύεται από την συνειδητή συμμετοχή στην εκκλησιαστική ζωή. Η πίστη μας αντιμετώπιζεται από τούς πολλούς ως φολκlorικό και κοινωνικό γεγονός και λιγότερο ως βιωματικό. Ο λαός μας συρρέει στα πανηγύρια, λιγότερο για τό εκκλησιαστικό περιεχόμενό τους και περισσότερο για τό κοινωνικό και παραδοσιακό, είναι πρόθυμος νά άποδεχθεί θαύματα, καινοφανείς άγίους και γέροντες, στην δίψα του για πνευματική άνατροφοδότηση, αλλά δέν είναι πρόθυμος νά συμμετάσχει στην εκκλησιαστική ζωή.(10)

Τις δυσκολίες του επανευαγγελισμού επιτείνει σήμερα και τό φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας, ή όποία είναι άναπόφευκτη λόγω της εισόδου στη χώρα μας πολλών οικονομικών και άλλων μεταναστών, πού έχουν φθάσει έπισήμως τό 1/13 του συνολικού πληθυσμού της χώρας μας.(11) Βεβαίως, ή κρατούσα ιδεολογία θέλει νά μās πείσει ότι ακριβώς λόγω της πολυπολιτισμικότητας θά πρέπει νά διαμορφωθεί αλλιώς τόσο ή νομοθεσία, όσο και τό πρόγραμμα της εκπαιδεύσεως, μέ αιχμή του δόρατος στην νέα κατάσταση ή τόν έξοβελισμό του μαθήματος των Θρησκευτικών από τά σχολεία ή την προαιρετικότητά του ή την μετατροπή του σε μάθημα πολιτισμού.(12)

Η πολυπολιτισμικότητα βεβαίως άποτελεί μία μεγάλη πρόκληση για την πατρίδα και την εποχή μας, για νά μπορέσουμε νά συνειδητοποιήσουμε την αξία του δικού μας πολιτισμού και της ταυτότητάς μας, ώστε νά

διαλεχθούμε μέ τόν ξένο πού έπιθυμεί νά ένταχθεΐ στήν κοινωνία μας. Αυτή ή πρόκληση άγγίζει καί τήν Έκκλησία μας, ή όποία άπό τήν μία πλευρά πρέπει νά συμβάλει στό νά μήν καλλιεργηθούν τάσεις ξενοφοβίας καί ρατσισμού στήν πατριδα μας, αλλά καί άπό τήν άλλη νά άγωνισθεΐ γιά τόν ευαγγελισμό των μεταναστών, διά τής μαρτυρίας τής άληθινής πίστewς, καί όχι βεβαίως διά του προσηλυτισμού.(13) Η πολυπολιτισμικότητα, πάντως, θά πρέπει νά θεωρηθεΐ ως άναγκαία συνθήκη μέσα στήν όποία θά προσανατολιστεΐ σταδιακά ή ποιμαντική μας πρακτική.(14)

Στήν νεοελληνική μας πραγματικότητα άντιμετωπίζουμε σοβαρό πρόβλημα παιδείας. Είναι δεδομένη ή κρίση πού βιώνει τό εκπαιδευτικό μας σύστημα, άπό τό Δημοτικό Σχολείο μέχρι τό Πανεπιστήμιο. Οί νέοι μας σήμερα μαθαίνουν μόνο όσα τούς εΐναι άπαραίτητα γιά νά έπιτύχουν τήν είσοδό τους στήν Άνώτατη Έκπαίδευση, Η δομή του σχολείου είναι χρησιμοθηρική καί ώφελμιστική, ένώ άκόμη καί τό Πανεπιστήμιο είτε απέχει πολύ άπό τήν πραγματικότητα είτε προσανατολίζεται προς τήν άγορά εργασίας. Η χρησιμοθηρική νοοτροπία πού καλλιεργείται άπό τό εκπαιδευτικό σύστημα όδηγεΐ στήν περιθωριοποίηση των άνθρωπιστικών άξιων. Η πνευματική διάσταση τής άνθρωπίνης ύπάρξεως δέν συγκινεί καί γΐ αυτό άκόμη καί ή διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών καί τής Ιστορίας δέν εισχωρεΐ στό βάθος των άξιων του πολιτισμού, αλλά περιορίζεται σε μία σχολαστική έξάσκηση, πού όδηγεΐ τά περισσότερα παιδιά στήν άποστροφή γΐ αυτά τά μαθήματα. Η άδιαφορία γιά τήν άνθρωπιστική καλλιέργεια πρέπει νά μās προβληματίσει ως Έκκλησία, γιά τόν πρόσθετο λόγο ότι ό επανευαγγελισμός προϋποθέτει γνώσεις, κάτι πού δέν είναι ευχάριστο γιά τήν πλειονοψηφία των άνθρώπων.

Στό σημείο αυτό νά έπισημάνουμε καί τό πρόβλημα του λιγοστοϋ ελεύθερου χρόνου καί του τρόπου ζωής πού διαμορφώνει ή κυριαρχία τής εικόνας. Τόσο οί αυξημένοι εργασιακοί ρυθμοί, αλλά καί οί πολλές καί ποικίλες ύποχρεώσεις πού οί άνθρωποι έχουν σήμερα, ιδίως ή νεώτερη γενιά, δέν επιτρέπουν τήν ύπαρξη ελεύθερου χρόνου. Έτσι ή κατήχηση, κύριο μέσο επανευαγγελισμού, πού άπαιτεΐ χρόνο, δέν μπορεί νά έπιτευχθεΐ, καθότι άκόμη καί όσοι θέλουν νά κατηχηθούν, δέν προλαβαίνουν. Ο λιγοστός χρόνος πού άπομένει καταναλώνεται στήν τηλεόραση ή τήν διασκέδαση καί διότι οί άνθρωποι αισθάνονται έξαντλημένοι πνευματικά άπό τούς ρυθμούς τής ζωής τους, αλλά καί διότι ζητούνε χαρά. Η άπορριπτική τους στάση μάλιστα έπιτείνεται άπό τό γεγονός ότι ή δέν συναντούνε τήν χαρά στό χώρο τής Έκκλησίας, λόγω του άπρόσωπου των σύγχρονων ένοριών ή φοβούνται ότι δέν θά τήν συναντήσουν, έχοντας ύπόψιν παρωχημένες σκέψεις καί τάσεις μας, τόσο σε ό,τι άφορā στον λόγο μας, όσο καί σε ό,τι άφορā στή νοοτροπία μας.

Όταν ή τηλεόραση προβάλλει τό ιδανικό του πολιτισμού μας πού δέν είναι άλλο άπό τό δικαίωμα στήν κατανάλωση, στήν άπόλαυση, στήν άπόκτηση αγαθών, στήν εύκολία, καί αυτό άποτελεΐ πλέον παγκοσμιοποιημένη νοοτροπία, διότι μεταφέρεται μέσα άπό τήν οθόνη σε όλα τά σπίτια καί σε όλους τούς άνθρώπους, εκ των προτέρων ή όποια προσπάθεια επανευαγγελισμού δέν φαίνεται νά έχει πολλές πιθανότητες έπιτυχίας, εφόσον εΐναι άποσπασματική καί χρησιμοποιεΐ τρόπους πού άνήκουν στό παρελθόν.

Οφείλουμε γιά παράδειγμα, νά έπισημάνουμε τά βοηθήματα γιά τήν εκκλησιαστική κατήχηση(15), τά όποια έξακολουθοϋμε νά συστήνουμε ως Ιερά Σύνοδος, καί τά όποια συντάχθηκαν άπό τό 1982 μέχρι τό 1984. Άρτια γιά τήν εποχή τους, ιδιαίτερα χρήσιμα γιά κατηχητές μέ πνευματική κατάρτιση, αλλά σήμερα ξεπερασμένα άπό τήν πραγματικότητα, ιδίως αυτά πού άπευθύνονται στα παιδιά του Γυμνασίου καί του Λυκείου. Κι όμως, ένώ εΐναι πανθομολογούμενη ή ανάγκη γιά τήν προετοιμασία καινούριων βοηθημάτων(16), παρότι έχει συσταθεΐ σχετική έπιτροπή, δέν προχωρήσαμε σε άντικατάστασή τους. Παραλλήλως, δέν φαίνεται νά μās έχει άπασχολήσει σοβαρά τό ζήτημα του εκσυγχρονισμού τής κατηχήσεως μέ τή χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων καί τήν παραγωγή νέου υλικού, πού θά προσελκύσει τό ένδιαφέρον, έστω των λίγων νέων πού έρχονται στις εκκλησιαστικές συνάξεις.

Εΐναι γεγονός ότι άντιμετωπίζουμε ως Έκκλησία τό πρόβλημα τής έλλείψεως ικανού αριθμού στελεχών, τόσο κληρικών όσο καί λαϊκών. Αναγκαζόμαστε νά χρησιμοποιοϋμε γιά τόν επανευαγγελισμό καί τήν κατήχηση νέους πού έχουν ζήλο, αλλά δέν έχουν κατάρτιση, ένώ άλλοι πού γνωρίζουν τά τής πίστewς, συνήθως δέν έχουν τήν διάθεση νά άτενίσουν τήν εποχή μας καί τά προβλήματά της. Τό αυτό συμβαίνει καί μέ ένα μεγάλο τμήμα του κλήρου μας, τό όποιο μορφωτικά εΐναι σε χαμηλό επίπεδο ή ό ζήλος του γιά πνευματική εργασία είναι περιορισμένος.

Αυτό δέν σημαίνει ότι ως Έκκλησία κωφεϋουμε στα αίτήματα των καιρών. Τά τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά βήματα, ιδίως μέ τήν βοήθεια του Ραδιοφωνικού Σταθμού τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, αλλά καί των άλλων ραδιοφωνικών σταθμών στις κατά τόπους Ιερές Μητροπόλεις, όπως επίσης καί μέ τήν έκδοση έφημεριδων, περιοδικών, αλλά καί τή χρήση του διαδικτύου (Ίντερνετ).(17) Ταυτοχρόνως, ή διοργάνωση αρκετών έπιμορφωτικών σεμιναρίων γιά τούς ποικίλους κλάδους τής διακονίας του ιερού κλήρου, αλλά καί των λαϊκών

στελεχών, αποτελεί έκφραση της αγωνίας όλων μας για τον επανευαγγελισμό. Τό αυτό και οι κατά τόπους ιερατικές συνάξεις, τά συνέδρια, τά βιβλιοπωλεία τών Ίερών Μητροπόλεων, αλλά και ή επικοινωνία ήμῶν τών Ἐπισκόπων, ὅπως και τών κληρικῶν μας, και μέ τούς νέους και μέ τίς ἄλλες ἡλικίες, φανερόνουν τήν ποιμαντική μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας για ὅλους.

Και εἶναι γεγονός ὅτι τά βήματα αὐτά σέ ἄλλες ἐποχές θά θεωροῦνταν πρωτοποριακά. Ὡστόσο, σήμερα, ἐπειδή οι ὅποιες προσπάθειες σέ μαζικό ἐπίπεδο, λόγω τῆς τηλεόρασης, ἀποπνέουν ἕναν πρόσκαιρο ἐντυπωσιασμό και ἀφήνουν νά διαφανεῖ ἐλάχιστη οὐσία, θά ἦταν καλό νά ἐνσκήψουμε περαιτέρω στά προβλήματα τοῦ επανευαγγελισμοῦ και νά ἐπεξεργαστοῦμε ἴσως νέα σχέδια και τρόπους, προκειμένου νά μπορέσουμε νά ἀνταποκριθοῦμε στήν ἀποστολή μας.

Στό σημείο αὐτό θά πρέπει νά κάμουμε μία ἀκόμη διάκριση. Πολλοί ἐξ ήμῶν, καθώς διακονοῦν στά μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἰδίως στήν πρωτεύουσα, ἴσως δέν μποροῦν νά ἔχουν ζωηρή τήν εἰκόνα τών προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν οι Μητροπόλεις τῆς ἐπαρχίας, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στίς δυνατότητες επανευαγγελισμοῦ. Ἡ ἄνιση κατανομή μορφωμένων και μή κληρικῶν, μέ τήν συντριπτική ὑπεροχή τών κληρικῶν Γ' και Δ' κατηγορίας στίς ἐπαρχίες (πρόβλημα πού ἐπιτείνεται ὅταν οι Μητροπόλεις εἶναι μακριά ἀπό πόλεις πού ἔχουν θεολογικές σχολές ἢ ἀνώτερες ἐκκλησιαστικές σχολές ἢ ἔστω, ἐκκλησιαστικά φροντιστήρια και λύκεια, ἄν και εἶναι ἐμφανής ἢ κρίση στά τελευταῖα), καθώς και ἡ ἔλλειψη κληρικῶν και στελεχῶν μέ ὄραμα, ζήλο, γνώσεις και ἱκανότητα επικοινωνίας τόσο μέ τή νέα γενιά, ὅσο και μέ εἰδικότερα πληθυσμιακά στρώματα (ὅπως οι ἐκπαιδευτικοί, οι γιατροί, οι δικηγόροι, οι ἄλλοι ἐπιστήμονες), ἀποτελοῦν ἐμπόδια, πολλές φορές ἀνυπέροβλητα στήν ἐπιθυμία για επανευαγγελισμό.

Δέν εἶναι ὁμως μόνο ἡ προβληματική κατάσταση τοῦ κλήρου, αλλά και ἡ δυσκολία στήν στελέχωση τών Ίερών Μητροπόλεων και τών Ἐνοριῶν και μέ λαϊκούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ἡ ἔλλειψη ἱεροψαλτῶν και ἡ ἀδιαφορία τών νέων πού ἐγκαταλείπουν τά χωριά τους και ἐγκαθίστανται στίς πόλεις-ἔδρες τών ἐπαρχιῶν, νά σπουδάσουν τήν βυζαντινή μουσική. Παράλληλως, ὁ τουρισμός στίς νησιωτικές Μητροπόλεις ἐπιδρᾷ ἀρνητικά στήν ὅποια προσπάθεια επανευαγγελισμοῦ, καθώς ἔχει ἐπιπτώσεις στά ἦθη, ἐνῶ παρασύρει τούς ἀνθρώπους σέ ἕναν ἀνταγωνισμό εὐμάρειας. Στήν ἐπαρχία, ἐξάλλου, ὑπάρχει μειωμένο ἐνδιαφέρον για τίς θέσεις και τίς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας σέ μία σειρά ἀπό σύγχρονα προβλήματα, ἐνῶ τό ἐπίπεδο παιδείας και μορφώσεως, παρότι ἐνίστε εἶναι πιό ἀνεβασμένο σέ σχέση μέ ὑποβαθμισμένες συνοικίες τών μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, δέν παύει νά εἶναι χαμηλό.

Ἄς μήν ξεχνοῦμε και τήν συρρίκνωση τοῦ πληθυσμοῦ, τό κλείσιμο τών σχολείων ἀπό ἔλλειψη μαθητῶν, αλλά και τήν μετατροπή τῆς κοινωνίας ἀπό ἀγροτική σέ καθαρά ἀστική, πού ἔχει ὀδηγήσει στήν ἄκριτη ἐνίστε υἰοθέτηση τοῦ ὑλιστικοῦ τρόπου ζωῆς ἀπό μιμητισμό πρὸς τά μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἐνῶ δέν εἶναι εὐκόλο νά δημιουργηθοῦν πυρήνες ἀντιστάσεως, καθώς σχεδόν ἀποκλειστικά οι ἀνθρώποι ἐνημερώνονται ἀπό τήν τηλεόραση.

Βεβαίως, ἡ ἐπαρχία ἔχει και κάποια πλεονεκτήματα σέ σχέση μέ τήν Ἀθήνα και τά μεγάλα ἀστικά κέντρα. Τό κυριότερο εἶναι ὁ λιγότερο ἀγχωτικός τρόπος ζωῆς, ὅπως ἐπίσης και ἡ πιό συντηρητική ἰδεολογικά σύνθεση τών στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ (τό ὅποιο σημαίνει τήν προσκόλλησή σέ παραδοσιακές ἀξίες και τήν συμπάθεια πρὸς τήν Ἐκκλησία), καθώς και τό γεγονός ὅτι σέ πιό κλειστές κοινωνίες ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἄμεσης ποιμαντικῆς (μικρότερες ἐνορίες). Ἐνα ἄλλο πλεονέκτημα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὅτι ἡ ὅποια παρουσία οικονομικῶν και ἄλλων μεταναστῶν δέν συνοδεύεται ἀπό τό ἀπόσπασμα τῆς μεγάλης πόλεως, μέ ἀποτέλεσμα νά προσαρμόζονται πολύ πιό εὐκόλα στίς δομές τῆς τοπικῆς κοινωνίας.

Ἡ προσπάθεια για επανευαγγελισμό, τόσο σέ ἐπίπεδο Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅσο και Ἐνορίας, πρέπει θεολογικά νά στηριχθεῖ στούς τρεῖς ἄξονες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, για νά ἔχει νόημα και περιεχόμενο: τήν εὐχαριστία, τήν ἄσκηση και τήν κοινότητα.⁽¹⁸⁾ Ἡ ἐπανεύρεση τοῦ νοήματος τῆς Εὐχαριστίας, ὄχι μόνο για τούς πιστούς, αλλά και για ὅλο τόν κόσμον, ἀποτελεῖ πλέον αἴτημα ζωῆς για τήν Ἐκκλησία σήμερα. Ταυτοχρόνως, τό ἀσκητικό περιεχόμενο τῆς Εὐαγγελικῆς ζωῆς, μέ κύρια στοιχεῖα τοῦ παραίτησης ἀπό τόν ἐγωισμό και τά δικαιώματά μας και τόν ἀγῶνα ἐναντίον τών παθῶν, ὅσο και ἄν ἀποτελεῖ «σκάνδαλο και μωρία» για τήν ἐποχή τοῦ «ὅλα ἐπιτρέπονται», δίδει νόημα ὄχι μόνο στήν χριστιανική ζωή, αλλά και βοηθᾷ στήν ἐπίλυση ὅλων τών προβλημάτων πού ἀφοροῦν στίς διαπροσωπικές, αλλά και τίς κοινωνικές σχέσεις. Τέλος, ἡ ἐπάνοδος στό κοινοτικό πνεῦμα, στό «εἴμαστε στό ἐμεῖς» τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη, μέσα ἀπό τήν ἐνοριακή ζωή, ὅπου συναντᾶται τό πρόσωπο και ἡ ὁμάδα, τόσο στήν Θεία Λειτουργία, ὅσο και στήν φιλανθρωπία, αλλά και τήν επικοινωνία, θά ἀποτελέσει τό ἀντίδοτο στόν ἄκρατο ἀτομοκεντρισμό, πού στερεῖ τήν χαρά τῆς κοινωνίας μέ τό Θεό και τόν συνάνθρωπο, και τελικά θέτει σέ κίνδυνο τήν ἀνθρώπινη σωτηρία.

Γιά να γίνει όμως πράξη ο επανευαγγελισμός χρειάζονται ή εξατομίκευση της ποιμαντικής και ή κατήχηση. Περισσότερο παρά ποτέ ο ποιμένας πρέπει σήμερα να κοπιάσει, να συναντήσει τον άνθρωπο στην λύπη και τη χαρά του, στο πρόβλημα και την δυσκολία του, στην ασθένεια και στο πένθος του, την πτώση και την απόγνωση του εξαιτίας της αμαρτίας του, και να του μεταφέρει το μήνυμα του Ευαγγελίου. Αυτό σημαίνει ότι επανευαγγελισμός χωρίς την μίμηση του Κυρίου Ιησού Χριστού ως καλού ποιμένα, που γνωρίζει το ποιμνίο του και γνωρίζεται από αυτό, που θυσιάζει την ζωή του χάριν του ποιμνίου του δεν μπορεί να έλθει.[\(19\)](#)

Τό αυτό και επανευαγγελισμός χωρίς κατήχηση και διδασκαλία. Ο ποιμένας σήμερα οφείλει να όμιλει, να γνωρίζει τις αλήθειες της πίστεως και να τις καταθέτει σε κάθε περίπτωση. Παράλληλα, οφείλει να βρίσκεται σε επαφή με την εποχή του και την σύγχρονη πραγματικότητα. Δεν μπορούμε να απορρίπτουμε συλλήβδην τον σύγχρονο πολιτισμό, αλλά χρειάζεται να κατανοούμε τις δομές του, για να καταθέσουμε τις θέσεις και τις απόψεις της Έκκλησίας μας και να μπορούμε να είμαστε πειστικοί.

Αναφέρει και πάλι χαρακτηριστικά ο π. Αλέξανδρος Σμέμαν και για τα δύο αυτά θέματα:

«Η λέξη ιεραποστολή σημαίνει πάντοτε, τουλάχιστον στο χριστιανικό περιβάλλον, όχι μόνο την προσπάθεια να μεταστραφεί κάποιος στην αληθινή πίστη, αλλά και την πνευματική διάθεση του ιεραποστόλου, την ενεργητική φιλανθρωπία και την αυτοπροσφορά του στο «άντικείμενο» του ιεραποστολικού του καθήκοντος. Από τον απόστολο Παύλο μέχρι τον άγιο Νικόλαο της Ίαπωνίας δεν έχει υπάρξει ιεραποστολή χωρίς ταύτιση του ιεραπόστολου μ' αυτούς όπου τον στέλνει ο Θεός, χωρίς θυσία των προσωπικών του προτιμήσεων και των φυσικών του κλίσεων...Είναι καιρός να καταλάβουμε πώς αν πρόκειται να προχωρήσει εμπρός η Ορθόδοξη ιεραποστολή όχι μόνο πρέπει να υπερβούμε και να ξεπεράσουμε το πνεύμα της αυτοδικαίωσης, αλλά χωρίς να αρνηθούμε καμία γνήσια αξία της Ανατολικής πολιτιστικής και πνευματικής μας κληρονομιάς, πρέπει να ανοιχτούμε στον Δυτικό πολιτισμό και να οικειοποιηθούμε από αυτόν «όσα εστίν αληθή, όσα σεμνά, όσα δίκαια, όσα αγνά, όσα προσφιλή, όσα εϋφημα» (Φιλ. 4,8)».[\(20\)](#)

Η μεγαλύτερη ευθύνη για τον επανευαγγελισμό πέφτει στους ώμους ημών των Επισκόπων. Εμείς πρέπει να κατανοήσουμε ότι χρειάζεται κόπος, ενημέρωση για τα σύγχρονα προβλήματα, να έχουμε θέσεις και να μεταδώσουμε προς τους πρεσβυτέρους και τό λαό μας και την δική μας αγωνία «πάντας σωθῆναι και εις επίγνωσιν αληθείας ἐλθεῖν».[\(21\)](#) Χρειάζεται να κάμουμε την αυτοκριτική μας για όσα έχουμε πράξει και, κυρίως, για όσα δεν έχουμε, και μέ μετάνοια, την οποία θά διδάξουμε και στους πρεσβυτέρους, τά μοναστήρια και τό λαό μας, να προχωρήσουμε στον αγώνα του επανευαγγελισμού. Γιατί ή μετάνοια είναι αυτή που τελικά θά επισφραγίσει την προσπάθειά μας και θά δώσει την καλή μαρτυρία περί της Βασιλείας του Θεού. [\(22\)](#)

Έχοντας υπ' όψιν μας όλα τά παραπάνω ως βάση του προβληματισμού μας, θά θέλαμε στή συνέχεια να καταθέσουμε κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν τόσο στο μοντέλο οργάνωσης των Ιερών Μητροπόλεων, όσο, κυρίως, των ένοριακων κοινοτήτων, οι οποίες θά πρέπει να αποτελέσουν τους πυρήνες της προσπάθειας για επανευαγγελισμό.

Κατ' αρχάς ή κάθε Ιερά Μητρόπολη θά πρέπει να αναλάβει αποφασιστικές πρωτοβουλίες στον ποιμαντικό τομέα. Η διατήρηση του γραφειοκρατικού χαρακτήρα ως πρωτίστου σκοπού υπάρξεως της Ιεράς Μητροπόλεως επ' ουδενί ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών. Μάλιστα, ακόμη και ή γραφειοκρατική διαδικασία μπορεί να λειτουργήσει ως αφορμή επανευαγγελισμού. Για παράδειγμα, τό Γραφείο Γάμων σε κάθε Ιερά Μητρόπολη τό οποίο σήμερα απλώς εκδίδει άδειες, συνήθως μέ την παρουσία ενός λαϊκού υπαλλήλου ή ενός κληρικού που έπιτελει ένα γραφειοκρατικό καθήκον, μπορεί να μετατραπεί σε υπηρεσία μέ ποιμαντικό περιεχόμενο. Η γνωριμία του υπευθύνου εκπροσώπου της Ιεράς Μητροπόλεως μέ τους μελλοντικούς, μία εύλογια (για παράδειγμα ή Καινή Διαθήκη ή ένα κατάλληλο βιβλίο για τό γάμο), ή σύνδεση της εκδόσεως της άδειας μέ την ενημέρωση για τή Σχολή Γονέων που θά πρέπει να λειτουργεί στα πλαίσια του ποιμαντικού έργου της Μητροπόλεως, αποτελεί ένα τρίπτυχο που διαμορφώνει νέες προοπτικές σε μία καθαρά γραφειοκρατική κίνηση.

Τό αυτό και ο τρόπος αντιμετώπισης ανθρώπων που απευθύνονται στην Ιερά Μητρόπολη για την επίλυση προβλημάτων τους (διαφορών που έχουν μέ Ένορίες, Μονές και κληρικούς, ζητημάτων εύρέσεως εργασίας, κοινωνικής και φιλανθρωπικής υποστηρίξεως). Χρειάζονται να συναντούν ανθρώπους, κληρικούς ή και λαϊκούς, που θά είναι εκπαιδευμένοι ώστε να τους μιλήσουν μέ ειλικρίνεια, αλλά και μέ συναίσθηση ότι έπιτελούν ποιμαντική άποστολή. Επομένως, ή γνώση της τεχνικής του διαλόγου, της ψυχολογίας των ανθρώπων, ή ποιμαντική ευαισθησία, αλλά και ή σταθερότητα και ή αποφασιστικότητα, ώστε να μήν ικανοποιούνται ακριώς

αιτήματα τά όποία συντηρούν προβλήματα καί δέν τά λύνουν, άποτελούν προσόντα τών διοικητικών στελεχών τής Ίεράς Μητροπόλεως, τά όποία στήν ούσία έπιτελούν έργο έπανευαγγελισμού.

Έξάλλου, ό άναπροσανατολισμός στόν σχεδιασμό όρισμένων βασικών τομέων πού έχουν άμεση σχέση μέ τόν έπανευαγγελισμό θά βοηθούσε ιδιαίτερα. Είναι αυτονόητη ή ύπαρξη γραφείων νεότητας στίς Ίερές Μητροπόλεις. Συνήθως μάς ενδιαφέρει τά γραφεία αυτά νά οργανώνουν τό κατηχητικό πρόγραμμα καί τίς έκδηλώσεις τής Μητροπόλεως ή νά βοηθούν στίς Ένορίες, όπου υπάρχουν προβλήματα. Η έποχή μας όμως άπαιτεί τό Γραφείο Νεότητας νά έχει καί έπιμορφωτικό καί επικοινωνιακό χαρακτήρα.(23) Τοúτο σημαίνει ότι τό Γραφείο Νεότητας πρέπει νά βρίσκει στελέχη, νά οργανώνει προγράμματα έπιμορφώσεώς τους (δίδοντας ιδιαίτερη βαρύτητα σ' αυτά), είτε μέ τή μορφή Φροντιστηρίου Στελεχών (πού έχει τόν χαρακτήρα καταρτίσεως τών στελεχών σέ δογματικό, ψυχολογικό αλλά καί πρακτικό πεδίο) είτε μέ τήν μορφή ήμεριδών ή μικρών συνεδρίων.

Τό έρώτημα είναι τί γίνεται στήν έπαρχία, στίς Μητροπόλεις πού στερούνται καί νέων καί στελεχών. Έδω τό Γραφείο Νεότητας μπορεί νά οργανώνει τήν έπιμόρφωση καί γιά τούς ήδη κληρικούς, ιδίως τούς νεώτερουσ σέ ηλικία, οί όποιοι καί είναι οί κατεξοχήν εργάτες του έπανευαγγελισμού. Καί επειδή ένας από τούς σημαντικότερουσ τρόπουσ έπανευαγγελισμού είναι καί τό μυστήριο τής μετανοίας καί έξομολογήσεως, ή κατάρτιση τών ιερέων-πνευματικών, ιδίως στήν έπαρχία, ανεξαρτήτωσ του έπιπέδου μορφώσεώς τους, θά πρέπει νά τεθεί σέ προτεραιότητα. Κι αυτό διότι ή έξομολόγηση άποτελεί κατήχηση στήν έν Χριστώ ζωή, τόσο σέ ό,τι άφορ ά στήν μετάνοια, όσο καί στήν διδαχή τής προσευχής, αλλά καί στήν συζήτηση γιά μία σειρά προσωπικών αλλά καί κοινωνικών προβλημάτων, στά όποία ό ιερέας-πνευματικός παρουσιάζει τίς θέσεις τής Έκκλησίας, ιδίως στούς νέουσ ανθρώπουσ. (24)

Η έπιμόρφωση τών κληρικών δέν πρέπει νά περιορίζεται μόνο σέ θέματα τά όποία έχουν νά κάνουν μέ τήν θεολογία καί τήν ποιμαντική τής Έκκλησίας. Ο διάλογος μέ τήν έπιστήμη, τήν οικονομία, τήν τέχνη καί τήν κοινωνία άποτελεί σημαντικό τομέα, στόν όποιο ή έπιμόρφωση θά πρέπει νά προχωρήσει, άν θέλουμε νά κατανοήσουμε τά δεδομένα τής έποχής μας, τί μάς καταμαρτυρούν ώσ Έκκλησία καί ποιέσ θέσεις έχουμε. Άρα, στήν έπιμόρφωση θά ήταν σπουδαίο νά καλοϋνται καί άνθρωποι πού δέν άπηχοϋν τίς θέσεις τής Έκκλησίας, αλλά δίδουν τή δυνατότητα προβληματισμού.

Μέ όχημα τό Γραφείο Νεότητας καί Έπιμορφώσεως θά πρέπει καί τά Κατηχητικά σχολεία νά αναδιοργανωθοϋν σέ άλλη βάση. Μέ δεδομένο ότι τά παιδιά του Γυμνασίου καί του Λυκείου, τόσο στά αστικά κέντρα όσο καί στήν έπαρχία καί δέν έχουν ελεύθερο χρόνο καί δέν μπορούν νά παρακολουθήσουν τόν παρωχημένο τρόπο κατηχήσεως πού θυμίζει σχολείο, χρειάζεται νά γίνει άναπροσαρμογή του μοντέλου λειτουργίας τών κατηχητικών. (25) Η στατικότητα στήν κατήχηση, μέ τό τυπικό πλαίσιο της (προσευχή, μάθημα, τραγούδι), δέν μπορεί πλέον νά προελκύσει τή νέα γενιά.

Η κατήχηση θά πρέπει νά ξεκινά από τήν νηπιακή ηλικία καί τίς πρώτες τάξεις του Δημοτικού καί νά ολοκληρώνεται μέ τμήματα πού άφοροϋν στίς υπόλοιπες τάξεις του Δημοτικού. Σ' αυτήν τήν ηλικία ύπάρχει άκόμη ή δυνατότητα γιά σύντομες διηγήσεις καί γιά ενημέρωση γιά βασικά στοιχεία τής πίστεωσ καί τής πνευματικής ζωής, όπως είναι ή προσευχή καί ή συμμετοχή στήν μυστηριακή καί ευχαριστιακή ζωή τής Έκκλησίας. Η κατήχηση, όμως, γιά νά ανταποκρίνεται στίς ανάγκεσ τών παιδιών, χρειάζεται νά προκαλεί χαρά, μέ σύντομες ιστορίες, πολύ παιχνίδι καί δυνατότητα παραμονής στό χώρο του ναού ή του πνευματικού κέντρου, μέ τήν βοήθεια λαϊκών στελεχών καί μάλιστα παιδαγωγών. Καθώς, μάλιστα, σέ πολλές Ίερές Μητροπόλεις ιδρύονται ή λειτουργοϋν ήδη Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, στό πρόγραμμά τους καλό θά ήταν νά ένσωματωθοϋν στοιχεία κατηχήσεως.

Γιά νά προσεγγίσουμε τίς μεγαλύτερες ηλικίες άπαιτείται νά κατανοήσουμε τήν σημασία τής λειτουργίας τής κατηχητικής ομάδοσ ώσ συντροφιάσ, ώσ παρέασ. Πρέπει νά δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στή νέα τεχνολογία καί νά αναλάβει ή Συνοδική Έπιτροπή επί τής Χριστιανικής Άγωγής καί τής Νεότητας τήν παραγωγή υλικού πού θά προσεγγίσει τά ενδιαφέροντα τών παιδιών (cd καί dvd, όπου νά παρουσιάζονται μέ σύντομο τρόπο καί σέ συσχετισμό μέ τήν έποχή μας οί θέσεις τής Έκκλησίας σέ μία σειρά από θέματα πού άφοροϋν τίς ηλικίες αυτές καί πού θά άποτελοϋν τήν βάση γιά περαιτέρω συζήτηση), ένω ή ύπαρξη ηλεκτρονικών υπολογιστών στά Πνευματικά Κέντρα τών Ένοριών θά βοηθήσει, ώστε οί νέοι νά μήν θεωροϋν ότι ή Έκκλησία είναι εκτός τής σύγχρονης πραγματικότητας.

Παράλληλα, ή καλλιέργεια του όμαδικού πνεύματοσ (άθλητισμός, πρωταθλήματα ποδοσφαίρου καί άλλων άθλημάτων) καί τής συντροφικότητας (έπισκέψεις, περίπατοι, έκδρομές) μέ τήν παρουσία τών ιερέων καί τών

κατηχητών, καθώς και τό ξεκίνημα της κατηχήσεως από θέματα πού αφορούν άμεσα στή ζωή τών παιδιών, (26) μέ παράλληλη χρήση άπλών κειμένων (κυρίως από τό Γερωνικό, αλλά και από βιβλία πού αναφέρονται σέ σύγχρονες ασκητικές μορφές), θά δώσουν χαρά στήν κατήχηση και τήν δυνατότητα στά παιδιά νά ψυχαγωγούν και νά μαθαίνουν.

Έξάλλου, ή συντονισμένη, τόσο σέ επίπεδο Ίερᾶς Μητροπόλεως, όσο και σέ ένοριακό επίπεδο, ανάληψη πρωτοβουλιών πολιτιστικού χαρακτήρα (ή δημιουργία τμημάτων έκμαθήσεως χορών, ή ίδρυση και λειτουργία χορωδιών, ή διδασκαλία παραδοσιακών όργάνων), όπως και ή δωρεάν λειτουργία φροντιστηριακών τμημάτων ένισχυτικής διδασκαλίας για τά σχολικά μαθήματα, αλλά και για τίς ξένες γλώσσες, μπορούν νά προσελκύσουν τό ένδιαφέρον τών νέων και νά αποτελέσουν τήν άφορμή κατηχήσεως και επανευαγγελισμού.

Κλειδί στήν προσπάθεια επανευαγγελισμού είναι οί έκκλησιαστικές κατασκηνώσεις. Η εμπειρία καταδεικνύει ότι ή πλειονοψηφία τών παιδιών και τών νέων πού συμμετέχουν στά κατασκηνωτικά προγράμματα δέν έχουν ιδιαίτερη σχέση μέ τήν Έκκλησία. Θέλουν όμως τήν συμμετοχή τους γιατί έλκύονται από τόν τρόπο ζωής πού είναι κοινοτικός και κοινοβιακός, από τό γεγονός ότι ξεκουράζονται, δημιουργούν, προβληματίζονται, χαίρονται μακριά από τούς ρυθμούς ζωής πού ή εποχή μας επιβάλλει. Στίς κατασκηνώσεις έχουμε τό περιθώριο ουσιαστικής κατηχήσεως, διότι τά παιδιά μένουν για ίκανό αριθμό ήμερών στόν χώρο τής Έκκλησίας. Έπομένως, ό θεσμός πρέπει νά ένισχυθεί, νά επιμορφώνονται τά στελέχη, εκ τών οποίων σχεδόν όλα είναι φοιτητές και νέοι, και οί εγκαταστάσεις νά έχουν στοιχεία πού νά βοηθούν τά παιδιά νά αισθάνονται άνετα, αλλά και νά τούς δίδουν περιθώρια δημιουργικότητας και αξιοποιήσεως του έλεύθερου χρόνου τους.

Τόσο στίς κατασκηνώσεις, όσο και στήν κατήχηση, καλό θά ήταν νά προσανατολιστούμε και στήν ένασχόληση μέ θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και άφυπνίσεως τής οικολογικής συνειδήσεως τών παιδιών και τών νέων. Μέσα από τά κατηχητικά σχολεία και τίς νεανικές συντροφίες νά δώσουμε τή δυνατότητα τόσο για κατανόηση τών θέσεων τής Έκκλησίας, όσο και για τήν ανάληψη πρωτοβουλιών πού θά βοηθήσουν στήν ενεργό συμμετοχή στήν άλλαγή τής στάσεως του κόσμου έναντι του περιβάλλοντος (ανάκύκλωση, συμμετοχή σέ προσπάθειες αναδάσωσης, περιποίηση τών κήπων ή τών δένδρων ή τών λουλουδιών πού υπάρχουν έντός ή πέριξ τών εκκλησιαστικών χώρων).

Η στελέχωση του Γραφείου Νεότητας και Έπιμορφώσεως μέ καταλλήλους κληρικούς πρέπει νά είναι κύρια μέριμνά μας. Στόν τομέα αυτό χρειάζεται νά ξαναδούμε και τό θέμα τών αγάμων κληρικών. Άς μήν τούς διορίζουμε μόνο ως προϊσταμένους τών Ένοριών ή ως ιεροκήρυκες. Θά ήταν σπουδαίο, καλλιεργώντας τόν ιεραποστολικό τους ζήλο, νά τούς κατευθύνουμε μέ επιμόρφωση και κατάρτιση στό νά στελεχώνουν ως υπεύθυνοι τούς ιεραποστολικούς τομείς τής κάθε Μητροπόλεως.

Έπανευαγγελισμός άνευ αναδιοργανώσεως τής Ένορίας δέ νοείται. Κι αυτή θά επιτευχθεί μόνο εάν ή Ένορία επαναβρεί τόν χαρακτήρα τής ευχαριστιακής κοινότητας και τής συμμετοχής τών μελών τής στήν λειτουργική προσευχή τής Έκκλησίας μας. Η συμμετοχή του λαού στήν λατρεία αποτελεί κατήχηση. Η μυσταγωγία και ή κατάνυξη στά πλαίσια τής λειτουργικής προσευχής αποτελούν κατήχηση. Η κατανόηση του ύμνογραφικού και ποιητικού πλούτου τής πίστεώς μας, όπως αυτός αποτυπώνεται μέσα στήν λατρεία, αποτελεί κατήχηση. Η ένότητα, μέσα από τήν συχνή μετοχή στό κοινό ποτήριο, αποτελεί μορφή κατηχήσεως. Η αίσθηση ότι στήν λατρευτική ζωή οί πιστοί μας δέν είναι άγνωστοι μεταξύ άγνωστων, ότι ή λειτουργία συνεχίζεται μετά τήν λειτουργία, στά πρότυπα τών μοναστηριών, αποτελεί κατήχηση.

Στό σημείο αυτό αξίζει νά έπισημάνουμε ότι ή Ένορία σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, χρειάζεται νά άντιμετωπισθεί όχι ως γεωγραφικός τόπος, αλλά ως τόπος αναπαύσεως ψυχής και καρδιάς τών ανθρώπων. Γι' αυτό και τά μοναστήρια, όταν λειτουργούν εκκλησιαστικά, διαπνέονται δηλαδή από ύγιές πνεύμα και όχι από τή νοοτροπία τής στρατολογήσεως όπαδών, μπορούν νά αποτελέσουν τό ανάχωμα στήν πνευματική καθίζηση τής εποχής μας, καθώς μέσα σ' αυτά ή λειτουργική προσευχή τής Έκκλησίας μας βιώνεται έντονα.

Τό μοναστηριακό πρότυπο είναι σπουδαίο στόν άγώνα του επανευαγγελισμού και για τό γεγονός τής ασκητικότητας του βίου πού έμπνέει στό λαό μας. Τά τελευταία χρόνια μάλιστα, μπορούμε νά καυχώμεθα εν Κυρίω για τό γεγονός τής ανανεώσεως τών μοναστηριών μέ νέους και μορφωμένους μοναχούς και μοναχές. Και είναι σπουδαίο τό ότι στά μοναστήρια γίνεται κατήχηση και επανευαγγελισμός. Θά ήταν όμως εξίσου σπουδαίο άν μπορούσαν τά μοναστήρια, ιδίως αυτά τά όποια βρίσκονται στήν επαρχία και μάλιστα κοντά σέ χωριά, νά αναλάμβαναν και τμήματα τής κατηχήσεως τών νέων παιδιών, αλλά και κύκλους συμμελέτης Αγίας Γραφής για τούς μεγαλύτερους, πάντοτε βεβαίως μέ τήν εύλογία του Έπισκόπου και τή συνεκτιμήσει τών άναγκών τών μοναστηριών και τής πνευματικής προόδου τών μοναχών.

Ίδιαίτερη μέριμνα θά πρέπει νά ληφθεῖ γιά τήν συμμετοχή τῶν παιδιῶν καί τῶν νέων στήν λατρευτική ζωή τῆς Ἐνορίας. Συχνά ἐντοπίζουμε τήν αἰτία τῆς ἀπομακρύνσεώς τους ἀπό τήν εὐχαριστιακή κοινότητα στό γεγονός ὅτι δέν κατανοοῦν τή γλώσσα τῆς Θείας Λατρείας ἤ στό ὅτι οἱ πολλές ὑποχρεώσεις τους δέν ἐπιτρέπουν νά ἀφιερῶσουν χρόνο γιά τήν συμμετοχή τους. Φρονοῦμε ὅτι τό κύριο πρόβλημα εἶναι ἡ αἴσθησις ὅτι ἡ λατρεία δέν ἔχει χῶρο γ' αὐτούς καί ὅτι δέν βρίσκουν χαρά, καθότι δέν ὑπάρχει τό στοιχεῖο τῆς συντροφικότητος καί τῆς κοινότητος τόσο κατά τήν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, ὅσο καί μέ τό τέλος της. Γ' αὐτό καλό θά ἦταν νά ἐξετάσουμε τήν ἐφαρμογή τρόπων πού θά βοηθήσουν πρός αὐτή τήν κατεύθυνση.

Γιά τά μικρότερα παιδιά ὁ ὀρισμός κάποιου ἰδιαίτερου χώρου μέσα στό ναό, ὥστε νά μποροῦν νά εἶναι μπροστά στό τελούμενα τήν ὥρα τῆς Θείας Λατρείας καί νά ἐλύονται ἀπό τόν μυσταγωγικό τρόπο της θά ἦταν μία πρόταση. Ἐξάλλου, θά μπορούσαν νά τελοῦνται δευτέρες Θείες Λειτουργίες, ὅπου εἶναι ἐφικτό, σέ παρεκκλήσια τῶν Ἱερῶν ναῶν ἢ τά μικρότερα παιδιά νά συγκεντρῶνται σ' αὐτά καί νά ἀκοῦνε ἔστω τήν Θεία Λειτουργία, γιά νά μήν ὑπάρχει τό στοιχεῖο τῆς ἐνοχλήσεως τῶν μεγαλύτερων, οἱ ὁποῖοι συνήθως θεωροῦν ὅτι προηγείται τό στοιχεῖο τῆς ἀτομικῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό καί ἔπεται καί ἡ συμμετοχή τῶν ἄλλων.

Τό αὐτό καί γιά τά μεγαλύτερα παιδιά καί τούς νέους. Θά ἦταν σπουδαῖο, μέ τό πέρας ἰδίως τῆς Θείας Λειτουργίας, νά συναντῶνται μέ τούς ἱερεῖς καί τούς κατηχητές τῆς Ἐνορίας εἴτε στό Πνευματικό Κέντρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἴτε ἀλλοῦ καί νά ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἡ Θεία Λειτουργία νά γίνεται ἀφορμή ἐπικοινωνίας μεταξὺ τους. Αὐτό θά ἄλλαζε τήν εἰκόνα τῆς μή συμμετοχῆς στά δρώμενα καί τά τελούμενα καί θά ἔδιδε τήν δυνατότητα κατηχήσεως καί ἐπανευαγγελισμοῦ, μέσα ἀπό τίς συζητήσεις ἀλλά καί τήν κοινωνία μέ Θεό καί ἀνθρώπους.

Τά παραπάνω μᾶς ὀδηγοῦν στήν σκέψη ὅτι χρειάζεται νά ἐργαστοῦμε ἰδιαίτερα στόν χῶρο τῆς οἰκογένειας. Βεβαίως, τά τελευταῖα χρόνια σέ πολλές Ἱερές Μητροπόλεις καί Ἐνορίες ὑπάρχουν καί λειτουργοῦν μέ ἐπιτυχία οἱ Σχολές Γονέων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες μέ διάφορους τρόπους (διαλέξεις, ἐκδηλώσεις, συζητήσεις) παρέχουν στηριξη στούς γονεῖς, γιά μία σειρά θεμάτων πού ἔχουν νά κάμουν μέ τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους, καθώς καί γιά τά ὅσα προβλήματα ἀντιμετωπίζουν. Τίθεται ὁμως εὐλόγο τό ἐρώτημα κατά πόσον ἡ προσπάθειά μας ἔχει μέσα της καί τό στοιχεῖο τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ ἢ ἀπλῶς ἀποτελεῖ μία προσπάθεια ἀνακουφίσεως τῶν γονέων γιά τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν. Γ' αὐτό ἴσως θά ἔπρεπε κι ἐδῶ νά ἐξειδικευθοῦν πλέον στελέχη, τά ὁποῖα νά ἀναλάβουν τήν διοργάνωση προγραμμάτων μέ χαρακτήρα καί ψυχοπαιδαγωγικό, ἀλλά καί ποιμαντικό-ἱεραποστολικό. Ἔχουμε τόν πατερικό θησαυρό, πού μᾶς ἔχει δώσει μεγάλη ποικιλία ὑλικῶν πάνω σέ θέματα γάμου καί οἰκογενείας. Ἴσως δέν ἔχουμε μπορέσει νά ἀξιοποιήσουμε τίς πατερικές γραμμές καί νά τίς περάσουμε μέ σύγχρονη γλώσσα, τόσο στίς Σχολές Γονέων τῆς Ἐκκλησίας (πού εἶναι λίγες καί θά πρέπει σταδιακά νά αὐξηθοῦν), ὅσο καί μέ τήν ἴδρυση μικρῶν κύκλων προετοιμασίας ζευγαριῶν καί νέων ἀνθρώπων γιά τό γάμο. Οἱ κύκλοι αὐτοί θά ἦταν καλό νά ἀποκτήσουν λειτουργική κατεύθυνση, μέ τήν τέλεση Θείων Λειτουργιῶν καί Ἀκολουθιῶν, σέ συνδυασμό μέ κοινές ἐκδρομές καί ἐπισκέψεις σέ μοναστήρια.

Οἱ ἀκολουθίες στίς ὁποῖες συναντοῦμε τήν συντριπτική πλειονοψηφία τῶν πιστῶν, εἴτε αὐτοί ἀκολουθοῦν τήν ἐκκλησιαστική ζωή εἴτε συμμετέχουν, εἶναι αὐτές πού ἔχουν νά κάμουν μέ τήν κοινωνική ζωή τοῦ λαοῦ μας. Ἡ βάπτισμα, ὁ γάμος, ἡ κηδεῖα, τό μνημόσυνο, ἀλλά καί τό πανηγύρι τοῦ Ἁγίου τοῦ Ναοῦ, ὅπως ἐπίσης καί ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα, ἀποτελοῦν μεγάλες εὐκαιρίες ἐπανευαγγελισμοῦ. Τό αὐτό καί ἡ διακονία τῶν κοιμητηριῶν, ἡ ὁποία, δυστυχῶς, ἀντιμετωπίζεται μόνο ὡς εὐκαιρία οἰκονομικῆς στηριξέως τῶν ἱερέων μας καί ὄχι μόνο. Χρειάζεται ἀναδιοργάνωση τῆς ποιμαντικῆς μας, ὥστε νά λειτουργήσῃ γιά τόν ἐπανευαγγελισμό τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ διδασχία τῆς σημασίας τῶν δρωμένων καί τῶν τελουμένων, μέ τήν ἐκδοση εὐσύνοπτων φυλλαδίων ἢ τήν ἐρμηνεία τους ἀπό τόν τελεουργό ἱερέα, τό λιτό καί οὐσιαστικό κήρυγμα, ἡ ἱεροπρέπεια κατά τήν τέλεση τῶν ἀκολουθιῶν, ἡ μετοχή στή χαρά καί τήν λύπη τῶν ἀνθρώπων μέ τήν συζήτηση μαζί τους καί τήν κατάθεση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τό ἐνδιαφέρον καί, κυρίως, ἡ ἀποφυγή τοῦ σκανδαλισμοῦ, ἀποτελοῦν διόδους μέσα ἀπό τίς ὁποῖες ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θά μιλήσῃ στόν κόσμο.

Τό αὐτό καί μέσα ἀπό τίς πανηγύρεις, ἰδίως τό καλοκαίρι στήν ἐπαρχία. Δίδεται ἡ δυνατότητα ἐπανευαγγελισμοῦ μέ τήν σύσταση εἰδικῶν περιπτέρων, ὅπου μπορεῖ νά διανεμηθεῖ ἔντυπο ὑλικό μέ θέματα πού ἔχουν νά κάμουν μέ τήν πνευματική ζωή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί μέ θέσεις τῆς Ἐκκλησίας γιά σύγχρονα προβλήματα. Παράλληλως, πρωτοβουλίες ἀνθρωπιστικοῦ χαρακτήρα, ὅπως ἡ διοργάνωση ἐθελοντικῆς αἰμοδοσίας τίς ἡμέρες τῆς πανηγύρεως, μέ κατάλληλη ἐνημέρωση τοῦ λαοῦ μας ἢ ἡ διοργάνωση πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων, καθώς καί ὁμιλιῶν γιά διάφορα θέματα, ὅπως ἐπίσης καί ἡ ἀξιοποίηση τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου στίς προετοιμασίες τῆς πανηγύρεως, θά δώσουν εὐκαιρίες πνευματικῆς ἀναστροφῆς καί κατηχήσεως.

Τέλος, ἡ Ἐνορία ὀφείλει νά δεῖ τήν λειτουργία της μέσα στήν νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Συνήθως τά μηνύματα στίς ομάδες τῶν μεταναστῶν περνοῦνε μέσω τῆς συμπαροσάσεως στόν φιλανθρωπικό τομέα, καθότι οἱ οικονομικές ανάγκες, πραγματικές ἢ μή, παρουσιάζονται πειστικές. Ὑπάρχουν ὅμως καί οἱ πνευματικές τους ανάγκες. Ακόμη κι ἂν δέν εἶναι εὐκόλο νά ὀργανώσουμε εἰδικά ποιμαντικά προγράμματα (τέλεση θείας λειτουργίας στή γλώσσα τῶν μεταναστῶν, κατήχηση καί συμπαράσταση ἀπό καταρτισμένα στελέχη, διαπολιτισμικές θρησκευτικές ἐκδηλώσεις), ἄς συμβάλουμε στήν διαμόρφωση νοοτροπίας ἀγάπης καί ἀνοχῆς, κάτι πού συνάδει ἄλλωστε μέ τήν μακρά ἑλληνορθόδοξη παράδοση, ἰδίως στά κατηχητικά σχολεῖα, ὅπως ἐπίσης καί μέ τήν καλύτερη ὀργάνωση τῶν βαπτίσεων ἀλλά καί τῆς γενικότερης ποιμαντικῆς τῶν μεταναστῶν.

Ὅλα τά προηγούμενα ἀπαιτοῦν χώρους. Καί εἶναι γεγονός ὅτι σέ πλεῖστες ὅσες ἐνορίες, ἰδίως τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, ἀλλά καί στίς ἔδρες τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, ὑπάρχουν Πνευματικά κέντρα, καί μάλιστα μέ ἱκανό ἀριθμό χώρων ψυχαγωγίας, ἐκδηλώσεων καί λατρείας. Οἱ χώροι αὐτοί χρειάζεται νά εἶναι ἀνοικτοί καί σέ ἐκδηλώσεις συνεργασίας τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς Ἐνορίας μέ ἄλλες κοινωνικές ομάδες (πολιτιστικούς συλλόγους, σχολεῖα, θεατρικές ομάδες, σχολές γονέων, γιά ἐκδηλώσεις πού ὀργανώνει ἡ τοπική αὐτοδιοίκηση, διαλέξεις καί συζητήσεις), ὥστε νά δίδουν τήν αἴσθηση τῆς ἐνότητος πού προάγει σέ ἕναν τόπο ἢ μία γειτονιά ἢ Ἐκκλησία. Καί τότε, μέ τήν παρουσία τῆς ἢ Ἐκκλησία δίδει τό μήνυμα ὅτι εἶναι ἀνοιχτή στόν διάλογο, ἀλλά καί ἔτοιμη νά ἀγκαλιάσει κάθε ἀνθρώπινη δραστηριότητα, ὅταν αὐτή βεβαίως δέν ἀπάδει τοῦ ἠθους καί τόν πολιτισμοῦ τῆς ἑλληνορθόδοξης παραδόσεως.

Ἐπειδή οἱ ἐνορίες στά μεγάλα ἀστικά κέντρα εἶναι πολυάριθμες, ἀλλά καί ἐπειδή ἀπαιτεῖται χρόνος, ὥστε ὁ ποιμένας νά μπορεῖ νά ὀργανώσει τούς ἱεραποστολικούς τομεῖς, θά μπορούσαμε νά ἐξετάσουμε τήν δυνατότητα ἐξειδικεύσεως ἱερέων στούς τομεῖς ἐπανευαγγελισμοῦ. Ἐπειδή στίς περισσότερες ἐνορίες ὑπάρχουν περισσότεροι τοῦ ἐνός ἐφημέριοι, θά πρέπει κάποιος ἀπό αὐτούς, ἀνάλογα μέ τό ζῆλο του, τά προσόντα καί τήν διάθεσή του, νά ἐξειδικεῖται ὅσο τό δυνατόν στήν ἐνασχόληση μέ τόν ἐπανευαγγελισμό. Νά ἔχει χρόνο δηλαδή, ἀπαλλασσόμενος ἀπό περιττά ἐφημεριακά καθήκοντα, γιά νά μπορεῖ νά ἀσχοληθεῖ περισσότερο μέ τό πνευματικό καί ἱεραποστολικό ἔργο, χωρίς αὐτό νά γίνεται ἀφορμή γογγυσμοῦ καί οικονομικῶν διακρίσεων ἀπό τούς συνεφημέριους τοῦ στήν Ἐνορία.

Ἡ ἐξειδίκευση αὐτή θά μπορούσε νά ἐπεκταθεῖ σέ ἐπίπεδο στελεχῶν Ἱερῶς Μητροπόλεως. Μέ τήν βοήθεια τῆς Ἱερῶς Συνόδου νά διοργανωθοῦν εἰδικά προγράμματα ἐξειδικεύσεως στελεχῶν γιά ζητήματα ποιμαντικῆς προσεγγίσεως εἰδικῶν κοινωνικῶν ομάδων (ὅπως εἶναι οἱ διανοούμενοι, οἱ δικηγόροι, οἱ ἱατροί, οἱ ἐκπαιδευτικοί, ἀλλά καί οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες), ὥστε νά ὑπάρξει ἡ δυνατότητα γιά ἐπανευαγγελισμό μέ γνώση τῶν εἰδικῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἀλλά καί τῆς ψυχολογίας τῶν ομάδων αὐτῶν. Καί ὁ Θεός θά προσθέσει καί θά μεταμορφώσει τήν γνώση μας.

Ὁ ἐπανευαγγελισμός, ἀκόμη, προϋποθέτει τήν καλύτερη ὀργάνωση τοῦ κηρύγματος τήν ὥρα τῆς Θείας Λατρείας, ἀλλά καί τήν χρήση σύγχρονης γλώσσας κατ' αὐτό. Λόγω τοῦ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ κλήρου, τό κήρυγμα, ἰδίως στήν ἐπαρχία, ἀπουσιάζει. Ἀπό ἀρκετούς μάλιστα δέν θεωρεῖται ἀπαραίτητο, διότι ἡ λατρεία ἀπό μόνη της θεωρεῖται ἱκανή νά διδάξει πολλά. Ἡ ἀντίληψη αὐτή, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶναι ἀντιπαραδοσιακή(27), καί ἀντιπατερική, δέν ὠφελεῖ ἰδιαίτερα σήμερα, πού εἶναι ἀμφίβολη ἡ κατανόηση τῶν τελουμένων καί τῶν λεγομένων κατά τήν Θεία Λατρεία ἀπό μεγάλη μερίδα τῶν πιστῶν. Ἐπομένως, χρειάζεται νά ἐπαναβεβαιώσουμε συνοδικά τόσο τήν ἀναγκαιότητα τοῦ κηρύγματος, ὅσο καί τήν ἔστω διά γραπτοῦ λόγου διατύπωσή του, ἀκόμη καί στίς πλέον ἀπομακρυσμένες ἐνορίες.

Ἡ γλώσσα τοῦ κηρύγματος χρειάζεται νά προσαρμοσθεῖ στίς σύγχρονες ανάγκες. Μέσα ἀπό τήν ἐπιμόρφωση τῶν κηρῦκων τοῦ Θείου Λόγου νά ὀδηγηθοῦμε στήν ἀποφυγή τῆς παλαιᾶς λεγομένης «ξύλινης θεολογικῆς γλώσσας», ἡ ὁποία δέν ἀγγίζει θέματα πού ἀφοροῦν στή ζωή τῶν ἀνθρώπων (ἡ ἐπάνοδος στήν γλώσσα τῶν παραβολῶν, μέ ἀφόρμηση ἀπό περιστατικά πού ἔχουν νά κάμουν μέ τήν σύγχρονη ζωή θά ἦταν ἕνας πολὺ καλός τρόπος), καί τήν διαμόρφωση ἐνός ἐκκλησιαστικοῦ λόγου πού μέ λιτότητα, σαφήνεια καί παραστατικότητα θά ἀνατέμνει τήν ἐποχή μας. Ἄς μὴν λησμονοῦμε, ἄλλωστε, ὅτι ἡ εἰκονοποιημένη ἀπό τήν τηλεόραση σκέψη τῆς συντριπτικῆς πλειονοψηφίας τῶν ἀνθρώπων, δέν ἐπιτρέπει σύνθετο καί παρωχημένο λόγο, ἀλλά ἀπαιτεῖ ταχύτητα καί ἀπλότητα.

Ταχύρρυθμα σεμινάρια ἐκκλησιαστικοῦ λόγου, τόσο γιά τούς ἱεροκήρυκες ὅσο καί γιά προσοντούχους ἐγγάμους κληρικούς θά ἦταν μία κίνηση ἐκ μέρους τῆς ποιμανοῦσης Ἐκκλησίας πού θά ἔδινε νέες δυνατότητες. Σέ ἔδρες περιφερειῶν, μέ δυνατότητα διαμονῆς, τῆ καλύψει τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, θά μπορούσαν νά βοηθηθοῦν

πλείστοι τῶν κληρικῶν μας, ὥστε νά μπορέσουν νά προσαρμοσθοῦν στίς νέες ἀνάγκες.

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ σύγχρονη γλώσσα, ἡ ὁποία βεβαίως δέν μπορεῖ νά ἀπάδει τοῦ χριστιανικοῦ ἠθους, θά πρέπει νά χρησιμοποιηθεῖ καί στήν καθημερινή μας διακονία. Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ, μάλιστα, τή νέα γενιά, ὁ ἐπανευαγγελισμός πρέπει νά προχωρήσει στόν χῶρο τοῦ σχολείου καί τοῦ Πανεπιστημίου. Εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητη ἡ παρουσία μας ἐκεῖ, ὄχι μόνο μέ τήν ἐπίσημη-θεσμική μας ιδιότητα (κατά τήν τέλεση τοῦ Ἁγιασμοῦ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων ἢ κατά τήν θεία λειτουργία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἢ στούς κατ' ἔθιμον ἐκκλησιασμούς), ἀλλά κυρίως μέ τήν φυσική μας παρουσία στά ἴδια τά σχολεῖα καί τά Πανεπιστήμια.

Στό σημεῖο αὐτό ἀξίζει νά ἐπισημάνουμε τήν ἀναγκαιότητα συνεργασίας μας μέ τούς λαϊκοὺς θεολόγους. Οἱ θεολόγοι εἶναι «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μας». Ἀσχέτως τῶν κινήτρων πού τούς ὀδήγησαν νά σπουδάσουν τήν ἱερά ἐπιστήμη καί τῆς συμμετοχῆς τους στήν ἐκκλησιαστική ζωή, δέν παύουν, γιά ὅσο τουλάχιστον δέν τίθεται ζήτημα καταργήσεως τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν ἀπό τά σχολεῖα, νά ἀποτελοῦν τούς συνεργάτες μας στό ἔργο τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ. Αὐτοὶ ἔχουν τή δυνατότητα νά ἐπικοινωνοῦν καθημερινά μέ ὅλα τά παιδιά καί τούς νέους. Ἐπομένως, ὅσο κι ἂν κάποτε δέν ὑπάρχει ταυτότητα ἀπόψεων καί ἀντιλήψεων, ὀφείλουμε νά κάνουμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν γιά νά διευκολύνουμε τό ἔργο τους.

Νά συνδράμουμε σέ συνεργασία μέ τούς συμβούλους τους στήν διοργάνωση σεμιναρίων ἐπιμορφώσεως. Νά βοηθήσουμε στήν προμήθεια ἐποπτικοῦ ὑλικοῦ. Νά τούς ἀξιοποιήσουμε στήν Μητρόπολή μας, τόσο ὡς κατηχητές ὅσο καί ὡς κήρυκες τοῦ θείου λόγου. Στούς κατά τόπους ραδιοφωνικούς σταθμούς ὡς παραγωγούς. Ἀλλά καί μέ τήν βοήθειά τους νά μποροῦνε οἱ κληρικοί μας νά ἀποκοτῶν ἐπικοινωνία μέ τά σχολεῖα καί τή νέα γενιά. Ἡ τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας-ἐξομολογήσεως, ὅπου ὑπάρχει αὐτή ἡ δυνατότητα καί ἡ ἐπιθυμία ἀπό τήν πλευρά τοῦ συλλόγου τῶν κατηχητῶν, ἡ παρουσία μας στίς σχολικές τάξεις καί ἡ διοργάνωση ἐκδηλώσεων διαλόγου μέ τούς μαθητές, ἡ διοργάνωση διαγωνισμῶν, ἡ τέλεση Θεῶν Λειτουργιῶν μέ ὑποδειγματικό χαρακτήρα (συμμετοχή στήν θεία εὐχαριστία τῶν παιδιῶν, ἔρμηνεῖα δρωμένων καί λεγομένων, προετοιμασία προσφόρου, ψαλμωδία ἀπό τά παιδιά), ἀποτελοῦν τρόπους ἐπανευαγγελισμοῦ πού ἐξαρτῶνται κυρίως ἀπό τήν συνεργασία μας μέ τούς θεολόγους.

Τό αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ καί μέ τήν βοήθεια τῶν δασκάλων στά Δημοτικά σχολεῖα. Ἐκεῖ μάλιστα θά μπορούσαμε νά ζητήσουμε οἱ ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν νά ἐπισκέπτονται ἰδίως τίς τελευταῖες τάξεις, ὅσο πῶς συχνά γίνεται. Οἱ ἱερεῖς θά μπορούσαν νά συζητοῦν μέ τά παιδιά ὑπό τύπον κατηχητικοῦ σχολείου, μέ μεγάλο πλεονέκτημα ὅτι βρίσκουν τά παιδιά στόν φυσικό τους χῶρο, τά συναντοῦν ὅλα καί, ἐπομένως, ἐξαρτᾶται ἀπό τούς ἴδιους νά μεταδώσουν ἐκεῖνα τά μηνύματα πού θά βοηθήσουν στήν κατήχηση καί τόν ἐπανευαγγελισμό.

Ἡ συνεργασία Ἐκκλησίας καί σχολείου δέν εἶναι βεβαίως δεδομένη καί οὔτε θά εἶναι. Δέν μποροῦμε νά ἔχουμε κυριαρχική νοοτροπία οὔτε νά ἀπελπιζόμαστε ἀπό τυχόν ἀρνητική διάθεση τόσο τῶν διδασκόντων ὅσο καί τῶν διδασκομένων. Ἡ πίστη καί ἡ ἑλληνορθόδοξη παράδοση στήν ἐκσυγχρονισμένη ἐποχή μας δέν θεωροῦνται ἀναγκαῖες ἀξίες γιά πολλούς. Ἐχοντας ἐπίγνωση τοῦ «ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν θησαυροῦ μας»⁽²⁸⁾, ἀλλά καί τοῦ ὅτι κομίζουμε πρόταση ζωῆς, ἱστορίας, πίστεως, πολιτισμοῦ, πού ὑπηρετεῖ καί τίς σύγχρονες ἀξίες τῆς ἀνοχῆς, τῆς ἀρνήσεως τοῦ ρατσισμοῦ, τοῦ φανατισμοῦ καί τῆς μισαλλοδοξίας, ἄς καλλιεργήσουμε τούς κληρικούς μας σ' αὐτόν τόν τρόπο ἀντιλήψεως καί γλώσσας.

Παραλλήλως, ἔμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι θά ἦτο καλό νά ἐπισκεπτόμαστε τά σχολεῖα σέ τακτική βάση. Νά ἔχουμε ἕναν ἐλεύθερο καί εἰλικρινῆ διάλογο μέ τούς ἐκπαιδευτικούς. Νά συζητοῦμε καί μέ τά παιδιά, ὅσο εἶναι ἐφικτό. Καί τελικά, νά προετοιμάζουμε τούς κληρικούς μας ὥστε ὅσοι ἀσχολοῦνται μέ τόν εὐαίσθητο αὐτό τομέα, νά ἔχουν τήν κατάρτιση, τήν ὑπομονή ἀλλά καί τήν ἀποφασιστικότητα νά διακονήσουν μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις.

Τό αὐτό καί στόν φοιτητικό χῶρο. Λόγω τοῦ ὑπερβολικοῦ ἄγχους πού διακατέχει τά παιδιά στό Λύκειο, ὁ ἰδιαίτερος προβληματισμός καί τά πολλά ἐρωτηματικά πού παλαιότερα διέκριναν τήν ἐφηβική ἡλικία, ἔχουν μεταφερθεῖ στήν μεταλυκειακή καί φοιτητική περίοδο τῆς ζωῆς τῶν νέων. Κι ἐδῶ χρειάζεται στό πρόγραμμα κατηχήσεως καί ἱεραποστολῆς στό χῶρο τῆς νεότητος ἡ ὀργάνωση φοιτητικῶν συνάξεων, στίς ὁποῖες θά καλλιεργεῖται ὁ διάλογος, ὅπως ἐπίσης καί θά βοηθᾷ τούς νέους μας νά ἔρχονται σέ ἐπαφή μέ κείμενα καί θέσεις τῆς πίστεώς μας.

Στίς ἔδρες τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων μάλιστα, ὅπου δέν ὑπάρχουν Πανεπιστήμια ἢ ΤΕΙ, καλό θά ἦταν νά θεσμοθετηθεῖ καί ἡ μεταλυκειακή σύναξη, μέ ἀντίστοιχο περιεχόμενο ὅπως αὐτό τῆς φοιτητικῆς. Καί ἐδῶ κάποια καταρτισμένα στελέχη, μέ ἀνοικτό νοῦ ἀλλά καί πνευματική συγκρότηση, θά πρέπει νά ἀναλάβουν τήν διεύθυνση καί λειτουργία αὐτῶν τῶν συνάξεων.

Συμπερασματικά, χρειάζεται να επενδύσουμε τόσο σε στελεχιακό δυναμικό, όσο και σε παραγωγή κατάλληλου βοηθητικού υλικού, προκειμένου να δούμε το ζήτημα του επανευαγγελισμού, τόσο κατηχητικά όσο και ποιμαντικά σε νέα βάση. Η συνεργασία μας με ειδικούς επιστήμονες θα δημιουργήσει προϋποθέσεις και αρτιότερης οργάνωσης του φιλανθρωπικού και κοινωνικού μας έργου, αλλά και θα βοηθήσει ώστε τα μηνύματα του Ευαγγελίου να συγκεραστούν με τις απαιτήσεις και τους τρόπους έκφρασης της εποχής μας, ώστε να καταστεί ο λόγος μας γνωστός και αξιόπιστος.

Περνούμε στο κεφάλαιο των Μέσων Μαζικής Ένημερώσεως, που αποτελεί μείζον θέμα στην πορεία επανευαγγελισμού του λαού μας. Η Εκκλησία μας έχει κάμει σοβαρά βήματα ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ευαγγελισμού, κατηχήσεως και ένημερώσεως του λαού μας, μέσα από τα ΜΜΕ. Στόν άγωνα αυτό είναι σπουδαία ή βοήθεια που προσφέρει ο ραδιοφωνικός σταθμός της Εκκλησίας της Ελλάδος, αλλά και οί σταθμοί των Ίερών Μητροπόλεων, όπως επίσης και οί τηλεοπτικές παραγωγές, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, καθώς και ή παρουσία εκπροσώπων της Εκκλησίας στους τηλεοπτικούς διαλόγους, όταν εκπροσωπούν τον ευαγγελικό λόγο και τό όρθόδοξο ήθος. Στα σπίτια των περισσοτέρων πιστών μας εισέρχονται τά ευαγγελικά μηνύματα μέσω των πολλών έντύπων που κυκλοφορούνται σε πανελλαδικό ή τοπικό επίπεδο. Τό πλήθος των εκκλησιαστικών ιστοσελίδων στό Ίντερνετ (Διαδίκτυο) και ή ύπαρξη Γραφείων Τύπου ένημερώνουν σε τοπικό επίπεδο για τίς δραστηριότητες και τίς θέσεις της Εκκλησίας και των Ίερών Μητροπόλεων. Όλα αυτά, σε συνδυασμό μέ τήν κυκλοφορία πολλών και καλαίσθητων φυλλαδίων, έντύπων, αφισών, βιβλίων, δίδουν τήν αίσθηση ότι ή Εκκλησία μας έχει μία ικανοποιητική παρουσία στόν χώρο των ΜΜΕ και περνάει τά ευαγγελικά μηνύματα στό λαό μας.

Φαίνεται όμως ότι τά πράγματα δέν έχουν ακριβώς έτσι. Η πρόσφατη εκκλησιαστική κρίση κατέδειξε ότι για μία μεγάλη μερίδα του λαού μας και ιδίως των νέων, ή τηλεοπτική προπαγάνδα κατάφερε να διαμορφώσει μία ιδιαίτερα στρεβλή γνώμη για τήν Εκκλησία. Ήταν τέτοια ή επικοινωνιακή καταιγίδα, που ανεξαρτήτως των ευθυνών μας, συλλήβδην μάς κατέστησε ένόχους. Και τό έρώτημα που ανακύπτει είναι σοβαρότατο: κατά πόσον χρειαζόμαστε πλέον έναν τηλεοπτικό σταθμό, που να άπηχει τίς απόψεις της Εκκλησίας και να πολεμήσει επί ίσοις όροις τά μεγάλα τηλεοπτικά και επιχειρηματικά συμφέροντα, τά όποια, κατά τό δοκοῦν, επιβάλλουν θέσεις και απόψεις άντιεκκλησιαστικές;

Ανεξαρτήτως του οικονομικού κόστους μιάς τέτοιας προσπάθειας, που προς τό παρόν καθιστά τό έγχείρημα άπαγορευτικό, θα πρέπει να δούμε τό έρώτημα ίδρύσεως τηλεοπτικού σταθμού υπό τό πρίσμα της χρησιμότητος του στόν επανευαγγελισμό. Γιατί ο προβληματισμός μας δέν έγκειται στό αν είναι θεολογικώς και εκκλησιαστικώς όρθό τό να ακολουθούμε κοσμικούς τρόπους έκφρασεως και λειτουργίας, καθώς ο αρχικός λόγος του Άποστόλου Παύλου «τοίς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ίνα πάντως τινάς σώσω» μάς δίδει τήν άπάντηση. Αυτό τό όποιο πρέπει να μάς άπασχολεί είναι ο σκοπός, όταν πραγματοποιούμε ένα άνοιγμα, τό όποιο εκ των πραγμάτων έμπεριέχει στοιχεία εκκοσμικεύσεως.

Αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές, ο κύριος ρόλος της τηλεοράσεως είναι ψυχαγωγικός και λιγότερο ένημερωτικός. Επίσης, ή έπιτυχία ή μή τηλεοπτικών εκπομπών στηρίζεται στό κατά πόσον μπορούν να όδηγήσουν τον τηλεθεατή στό να συμπάσχει μέ τούς έκάστοτε παρουσιαστές, πρωταγωνιστές, συμμετέχοντες στίς εκπομπές. Ουδόλως παραθεωρούμε τήν δύναμη της τηλεοπτικής εικόνας. Άς σκεφτούμε όμως πόσους προικισμένους και χαρισματούχους ανθρώπους θα πρέπει να επιστρατεύσουμε, προκειμένου να άνταγωνιστούμε τά τηλεοπτικά κανάλια! Τά μεγάλα προβλήματα που άντιμετώπισε ή Εκκλησία της Κύπρου σε άντίστοιχη δική της προσπάθεια, άς μάς διδάξουν.

Άς υποθέσουμε ότι θέτουμε σε λειτουργία τον εκκλησιαστικό τηλεοπτικό σταθμό.⁽²⁹⁾ Τό πρόγραμμά μας θα περιλαμβάνει τήν μετάδοση της Θείας Λειτουργίας και άλλων ακολουθιών, τηλεοπτικές συζητήσεις, κάποια ντοκυμανταίρ από ιερά προσκυνήματα και εκκλησιαστικούς τόπους, καθώς και εκπομπές διαλόγου μέ τούς τηλεθεατές. Φοβόμαστε ότι θα άπευθυνθοῦμε και πάλι στους πιστούς, σ' αυτούς που ήδη είναι ή προσπαθούν να είναι ενεργά μέλη της Εκκλησίας. Θεωρούμε δύσκολο να παραγάγουμε τηλεοπτικές εκπομπές που να έχουν ψυχαγωγικό χαρακτήρα, να προσεγγίσουν τηλεθεατές και να άνταγωνιστούν τά υπόλοιπα τηλεοπτικά κανάλια, παρεκτός άν κάμουμε εκπτώσεις στό εκκλησιαστικό ήθος. Αλλά και σε σχέση μέ τούς νέους, θα πρέπει να εκκοσμικευθοῦμε πολύ, μέ άμφίβολα και πιθανότατα πρόσκαιρα άποτελέσματα. Η τηλεοπτική πραγματικότητα έχει έθίσει τούς ανθρώπους στην βία, τήν περιπέτεια, τήν συναισθηματική προσέγγιση της ζωής, αλλά και τήν σαρκολατρική ιδεολογία.

Άς μήν παραθεωρήσουμε και τό γεγονός ότι στερούμαστε ικανής πολιτιστικής παιδείας στόν εκκλησιαστικό

χώρο. Βεβαίως άνθρωποι πού θά μπορούσαν νά βοηθήσουν σέ μία τέτοια προσπάθεια θά βρεθοῦν. Ἴσως ὁμως θά ἔπρεπε νά ἐκπονήσουμε πρῶτα μία πολιτιστική στρατηγική, ἡ ὁποία, ξεκινώντας ἀπό τήν γνωριμία τῶν πιστῶν μας καί ιδιαίτερα τῶν νέων μέ τήν πολιτιστική παράδοση τοῦ λαοῦ μας, θά πραγματοποιοῦσε πιά τολμηρά ἀνοίγματα σέ σύγχρονες μορφές καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως (θέατρο, μουσική, λογοτεχνία) σέ ἐνοριακό καί μητροπολιτικό ἐπίπεδο. Γιά νά ὑπάρχει ἡ δυνατότητα δημιουργίας πρῶτης ὕλης γιά τηλεοπτικές παραγωγές.

Ἐξάλλου, τά ἐπικοινωνιακά ἀποτελέσματα ἑνός τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ δέν θά ἦταν τέτοια πού νά δικαιολογοῦσαν τό κόστος καί τήν σπατάλη δυνάμεων. Ἄς μήν λησμονοῦμε ὅτι τελικά τό ἦθος πού ἐπιδεικνύουμε ὡς Ἐκκλησία, ἀλλά καί τό ἔργο μας, τόσο τό φιλανθρωπικό ὅσο καί τό ποιμαντικό, εἶναι αὐτά πού μᾶς καταξιώνουν καί λιγότερο ἢ ἐπικοινωνιακή πολιτική, ὅσο κι ἂν αὐτή, ιδιαίτερα σήμερα, εἶναι ἀναγκαία.

Τό ἐκκλησιαστικό ραδιόφωνο μᾶς ἔχει δώσει δείγματα ἐκπομπῶν ὑψηλῆς ποιότητας καί περιεχομένου σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν δυνατότητα κατηχήσεως καί ἐπανεναγγελισμοῦ, ὅπως ἐπίσης καί ψυχαγωγίας καί προβληματισμοῦ. Ἄν μπορέσουμε, στά πλαίσια τῆς ἐκπονήσεως μιᾶς πολιτιστικῆς στρατηγικῆς, νά ἀνανεώσουμε καί ἄλλο τό ραδιόφωνό μας, τότε πραγματικά θά ἔχουμε ἕνα σπουδαῖο ὄπλο στόν ἀγῶνα μας. Τό αὐτό καί τό Διαδίκτυο-Ἴντερνετ, ὅπου μέ τήν ὀργάνωση εἰδικῶν ἱστοσελίδων καί διαδικτυακῶν συζητήσεων, θά ἐνθαρρύνουμε τούς νέους, οἱ ὁποῖοι κυρίως ἀσχολοῦνται μέ τήν σύγχρονη τεχνολογία, νά συμμετέχουν καί νά καταθέτουν τή γνώμη τους γιά τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Παράλληλα, θά ἦταν χρήσιμο νά ὑπῆρχε παρουσίαση καί ἄλλων, ἀκόμη καί ἀντίθετων, ἀπόψεων, πού νά βοηθοῦνε στόν διάλογο καί τήν καταγραφή τῶν θέσεων τῆς Ἐκκλησίας σέ μία σειρά σύγχρονων προβλημάτων.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στό πλῆθος τῶν ἐντύπων πού κυκλοφοροῦνται, εἶναι γεγονός ὅτι λόγω καί τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τους, ἀλλά καί ἐπειδή παρουσιάζουν σχεδόν κατ' ἀποκλειστικότητα τίς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας, δέν εἶναι εὐκόλο νά γίνουν ὄχημα διαλόγου μέ ἀνθρώπους πού δέν ἐνδιαφέρονται γιά τήν πίστη. Κι ἐμεῖς, καθώς κατακλυζόμαστε καθημερινά στίς Ἱερές Μητροπόλεις ἀπό πλῆθος ἐντύπων, αἰσθανόμαστε ὅτι θά ἦταν καλό, ἀντί νά ὑπάρχει αὐτός ὁ κατακερματισμός, νά συνενώνονταν Ἐνορίες καί ἄλλοι ἐκκλησιαστικοί φορεῖς καί νά κυκλοφοροῦσαν λιγότερα ἐντυπα, μέ τήν συνεργασία τῶν ἱκανῶν.

Θά θέλαμε νά καταθέσουμε σέ Συνοδικό ἐπίπεδο μία πρόταση: αὐτό πού λείπει, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τήν ἐπιμόρφωση τῶν κληρικῶν καί τῶν στελεχῶν μας ἴσως εἶναι ἕνα περιοδικό μέ ἀποκλειστικά ποιμαντικό περιεχόμενο, στό ὁποῖο θά κατατίθενται ἀπό ἐκλεκτούς ἱερεῖς πού ὑπάρχουν στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις ἐμπειρίες γιά διάφορα θέματα πού ἀφοροῦν στήν τρέχουσα ποιμαντική πράξη. Εἶναι γεγονός, ἀκόμη ὅτι ἀπουσιάζει καί ἕνα καλό νεανικό περιοδικό, τό ὁποῖο νά βοηθοῦσε νά γίνουν γνωστές οἱ θέσεις τῆς Ἐκκλησίας γιά διάφορα νεανικά προβλήματα, νά διαλέγεται μέ τή νεανική πραγματικότητα, νά βοηθᾷ στήν κατηχητική πράξη καί τό ὁποῖο θά διακινούνταν σέ νεανικούς χώρους, ἀλλά καί θά ἦταν ὄπλο στήν προσπάθεια τῶν θεολόγων στά σχολεῖα.

Τέλος, θά ἔπρεπε νά ἐξετάσουμε σέ συνοδικό ἐπίπεδο τήν ἀνάγκη ἐπανεύρεσης κοινῶν τόπων καί γλώσσας ἐπικοινωνίας μέ τούς διανοουμένους. Χωρίς νά παραθεωροῦμε τήν προκατάληψη πού ὑπάρχει εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γεγονός ὅτι ὁ χώρος τῆς διανοήσεως δέν ἔχει προσεγγισθεῖ ὅσο θά ἔπρεπε. Μέ τήν βοήθεια τῶν ἱκανῶν πανεπιστημιακῶν θεολόγων μας, μέ συζητήσεις στοργυλῆς τραπέζης, ὀργανωμένες ἀπό τούς ἐκκλησιαστικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, μέ ἐντυπο διάλογο μέσα ἀπό ἐφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, μέ συναντήσεις σέ ἐπίπεδα ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας, θά μπορούσε, τουλάχιστον ἀπό τήν πλευρά μας, νά ξεκινήσει ἕνα σπουδαῖο ἀνοίγμα. Μέ εὐλικρίνεια νά καταθέσουμε τίς προτάσεις τῆς Ἐκκλησίας μας γιά θέματα στά ὁποῖα ὑπάρχουν κοινοί ἢ διαφορετικοί τόποι, ὥστε ὁ λόγος καί τό ἐκκλησιαστικό βίωμα νά γίνουν γνωστά.

Σέ πολλά σημεῖα τῆς εἰσηγήσεώς μας καταδείχτηκε ἡ ἀνάγκη περαιτέρω καταρτίσεως τόσο τῶν κληρικῶν μας, ὅσο καί λαϊκῶν στελεχῶν. Εὐχῆς ἔργον θά ἦταν ἡ κατάρτιση νά προηγεῖται τῆς χειροτονίας. Συνήθως, τοποθετοῦμε κατ' εὐθείαν στήν κενή ἐφημεριακή κάποιον νέο ἱερέα, ὁ ὁποῖος στήν καλύτερη περίπτωση γνωρίζει νά λειτουργεῖ ἢ ἔχει κάποιες γνώσεις, ἂν ἔχει σπουδάσει, ἀλλά δέν εἶναι καταρτισμένος στό ἀντικείμενο πού θά ἐργαστεῖ. Κι αὐτό διότι δέν εἶναι ξεκαθαρισμένα μέσα μας τά κριτήρια τῶν ἱερατικῶν κλίσεων καί κλήσεων. Ἐντοπίζουμε τό ἐνδιαφέρον μας στήν ἐπιθυμία τοῦ ὑποψηφίου νά γίνει κληρικός, στήν εὐσέβειά του, τήν μόρφωση, τήν οἰκογενειακή του κατάσταση καί, περισσότερο ἀπό ὅλα, στήν ἀδῆριτη ἀνάγκη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως νά καλύψει τά ἐφημεριακά της κενά ἢ στήν ἀνάγκη νά ἔχουμε συνεργάτες. Ἐτσι ὁ χειροτονημένος θά μάθει τήν ποιμαντική, ἂν τήν μάθει, στήν πράξη, καθώς θά περνᾷ ὁ χρόνος. Ἄν μάλιστα, ἡ κατάσταση καί ὁ ζῆλος τῶν ὑπολοίπων κληρικῶν τῆς Μητροπόλεως ἢ τῶν συνεφημερίων του δέν τόν βοηθήσουν, τότε γρήγορα θά συμβιβασθεῖ μέ τήν σκληρή ἐκκλησιαστική πραγματικότητα.

Κι ἂν παλαιότερα ὁ φορέας ταυτίζονταν μέ τήν αὐθεντία τῆς ἱερωσύνης, σήμερα τά πράγματα οὐδόπως εἶναι

ἔτσι. Οἱ ἀλλαγές πού ἐπῆλθαν στήν ἑλλαδική κοινωνία, καί ὑπό τό ἄχθος τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἀλλά καί ἐξαιτίας τῆς προσπαθείας γιά ἐκσυγχρονισμό τοῦ κράτους, ἔχουν δημιουργήσει καινούρια δεδομένα, μέ βάση τά ὁποῖα ὁ κόσμος πορεύεται. Οἱ ἀπαιτήσεις ἀπό τοὺς ἡγέτες, τόσο σέ τοπικό ὅσο καί σέ εὐρύτερο ἐπίπεδο, ἔχουν αὐξηθεῖ. Ὁ κόσμος πλέον γνωρίζει, κρίνει καί τίποτε δέν μπορεῖ νά παραμείνει κρυφό. Ἡ αὐθεντία οὐδενός εἶναι δεδομένη. Μέ τόν πόλεμο τοῦ πονηροῦ σέ μόνιμη ἔνταση, ἀλλά καί τό κοσμικό πνεῦμα νά μεγαθύνει κάθε παράπτωμα, ὅπως ἐπίσης καί μέ τήν πίεση πού ἀσκεῖ ἡ φανερή ἢ κεκρυμμένη ἀνάγκη εὐρέσεως νοήματος ζωῆς γιά τοὺς πολλούς, ὁ Ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος, ὁ θεολόγος, ὁ κατηχητής δέν εἶναι αὐθεντίες ἐκ τῶν χαρισμάτων πού φέρουν, ἀλλά χρειάζεται νά ἀποδείξουν τήν ἡγετική τους φυσιογνωμία καί δυνατότητα στήν πράξη, τόσο μέ τόν λόγο ὅσο καί μέ τά ἔργα τους.

Καί τοῦτο δέν θά μπορέσει νά γίνει μέ ἀόριστες ἐπικλήσεις στήν πνευματικότητα. Χρειάζεται καί γνώση καί κατάρτιση. Ὁφείλουμε νά θέσουμε πλέον προϋποθέσεις γιά τήν εἴσοδο στόν ἱερό κλῆρο, ἐκτός τοῦ τεκμηρίου τῆς εὐσεβείας καί τοῦ ἱεροῦ ζήλου. Ὁ νέος κληρικός σήμερα πρέπει νά ἔχει ἀποφοιτήσει τουλάχιστον ἀπό τό Λύκειο, νά ἔχει διακονήσει στήν ἐκκλησιαστική ζωῆ ὡς κατηχητής, ὡς ἱεροψάλτης, ὡς ἐπίτροπος, ὡς συνεργάτης στό ἔργο τῆς ποιμαντικῆς διακονίας καί ὄχι νά χειροτονεῖται γιά νά μάθει ἐκ τῶν ὑστέρων.

Παραλλήλως, ἐκτός τῶν προσπαθειῶν πού γίνονται σέ Συνοδικό ἐπίπεδο γιά τήν Ἰδρυση Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν ἢ τήν Ἐπιμόρφωση Στελεχῶν, καί ἐκτός τῶν ὄσων ἤδη ἔχουμε προτείνει γιά τήν λειτουργία τῶν Γραφείων Νεότητος καί ὡς Γραφείων Ἐπιμορφώσεως τῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν πού ἐργάζονται στό νεανικό καί ἱεραποστολικό ἔργο τῆς κάθε Ἱεράς Μητροπόλεως, θά μπορούσαμε νά ἐξετάσουμε στό ἄμεσο μέλλον τήν ἰδρυση ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο στήν πρωτεύουσα κάθε νομοῦ Εἰδικῶν Κέντρων Ἐπιμορφώσεως Κληρικῶν. Σκοπός τῆς λειτουργίας τους θά εἶναι ὁ ἤδη κληρικός, ἀλλά καί ὁ ὑποψήφιος, νά ἐπιμορφώνονται στόν τόπο τους, συστηματικά καί ὄχι περιστασιακά, ὅπως γίνεται μέσω τῶν ἱερατικῶν συνάξεων σήμερα. Τά κέντρα αὐτά θά δίδουν βεβαιώσεις ἐπιμορφώσεως πού θά ἰσχύουν γιά τήν Ἐκκλησία. Δέν χρειάζεται νά περιμένουμε τό κράτος νά βοηθήσει. Εἶναι δεδομένο ἄλλωστε ὅτι ἡ ἐκκλησιαστική ἐκπαίδευση, ἀντί νά προοδεύει, φθίνει, κυρίως λόγω ἐλλείψεως νέων πού νά ἐνδιαφέρονται γιά νά εἶναι μαθητές στά Ἐκκλησιαστικά Φροντιστήρια καί Λύκεια.

Παραλλήλως, χρειάζεται νά δώσουμε κίνητρα στοὺς λαϊκοὺς ἀδελφούς μας νά συνδράμουν τό ἔργο τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ. Ὁ ἐθελοντισμός ἔχει μεγάλη ἀξία καί ὀφείλουμε νά τόν καλλιεργοῦμε, τόσο στήν φιλανθρωπική διακονία, ὅσο καί στήν κοινωνική προσφορά. Ὅμως ὁ ἐπανευαγγελισμός χρειάζεται καί κατάρτιση καί ἐξειδίκευση. Γι' αὐτό καί οἱ Σχολές Κοινωνικῆς Προσφορᾶς, πού ἤδη λειτουργοῦν γιά ἐθελοντές μέ ἐπιτυχία σέ κάποιες Ἱερές Μητροπόλεις, θά πρέπει νά ἐπεκταθοῦν καί ἄλλοῦ.

Ἐξάλλου, ἴσως ἤρθε καί ὁ καιρός πού θά πρέπει νά διαθέσουμε καί κάποια χρήματα, ἔστω καί μέ τήν μορφή οικονομικοῦ βοηθήματος, πρὸς λαϊκά στελέχη, θεολόγους, ἀλλά καί ἄλλους, κυρίως νέους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι καί νά ἀφιερῶσουν χρόνο ὥστε νά ἐπιμορφωθοῦν, ἀλλά καί νά ἐργαστοῦν γιά λογαριασμό τῆς Ἐκκλησίας.

Μία Ἐκκλησία πού ἐπενδύει σέ ἀνθρώπινο δυναμικό καί ὄχι μόνο σέ κτήρια ἢ ἐκκλησιαστικά σκευή καί ἄμφια, εἶναι μία Ἐκκλησία ζῶσα καί δυναμική. Μία Ἐκκλησία πού ἐπιζητεῖ τήν μόρφωση καί τήν καλλιέργεια τῶν στελεχῶν της, ἔχει τήν δυνατότητα νά καταστήσει τόν ζῆλο «κατ' ἐπίγνωσιν» καί νά δώσει στόν ἀγῶνα τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ, πού εἶναι ἡ κύρια ἀποστολή της, νέα ὄθηση καί δυναμική. Μία Ἐκκλησία πού δέν περιμένει τό Κράτος νά τήν βοηθήσει, ἀλλά καί δέν φοβᾶται τήν ἀπειλή τοῦ χωρισμοῦ της ἀπό αὐτό, ἐργάζεται καί καταφέρνει νά προσπεράσει τίς ἀντιθρησκευτικές ἀντιλήψεις στό ἐπίπεδο, ὅπου κανεὶς δέν μπορεῖ νά τῆς ἀντισταθεῖ, δηλαδή στήν καθημερινότητα τοῦ λαοῦ μας.

Ὅπως χαρακτηριστικά ἀναφέρει καί πάλι ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, «τό τελικό νόημα τῆς κρίσης τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ὅτι ὁ κόσμος μέσα στόν ὁποῖο πρέπει νά ζήσει σήμερα ὁ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, εἴτε στήν Ἀνατολή εἴτε στή Δύση, δέν εἶναι ὁ κόσμος της, οὔτε ἀκόμη περισσότερο κάποιος οὐδέτερος κόσμος, ἀλλά ἓνας κόσμος πού τήν προκαλεῖ στήν οὐσία καί στήν ὑπαρξή της, ἓνας κόσμος πού προσπαθεῖ συνειδητά ἢ ἀσυνειδητά νά τῆ μετατρέψει καί νά τῆ μειώσει σέ ἀξίες, φιλοσοφίες ζωῆς καί κοσμοεἰδωλα τελείως διαφορετικά, ἂν ὄχι καί ἀντίθετα πρὸς τά ὁράματά της καί τήν ἐμπειρία της γιά τό Θεό, τόν ἀνθρώπο καί τῆ ζωῆ».(30)

Δέν κινδυνολογοῦμε. Προσπαθοῦμε νά λειτουργήσουμε μέσα στήν πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς μας καί νά καταθέσουμε τήν μαρτυρία μας. Ὅπως καί νά ἔχει, ἡ βεβαιότητα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «καί ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί πάσας τὰς ἡμέρας, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»,(31) ἀλλά καί «τό ἀναστάσιμο, τό τριαδολογικό καί τό θεανθρώπινο ὄραμα τοῦ κόσμου»(32), πού ἀποτελοῦν τήν οὐσία τῆς παραδόσεώς μας, μᾶς δίδουν τήν δύναμη νά ἀγωνιστοῦμε χωρὶς φόβο καί μέ πολλή ἐλπίδα, ὅτι μέ τήν δική μας προσπάθεια, ἀλλά κυρίως μέ τό ὑπερπερίσσευμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἢ διακονία καί ἀποστολή τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ θά προχωρήσει.

Ἄλλωστε, «ἡ δύναμις ἡμῶν ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται».(33) Ἀρκεῖ ἡ ἀσθένεια νά μὴν γιγαντώνεται ἀπὸ ἀδιαφορία καὶ ἔλλειψη ἀγῶνα.

Θά μᾶς ἐπιτραπεῖ νά κλείσουμε τὴν εἰσήγησή μας παραθέτοντας ἓνα παλαιότερο κείμενο τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου,(34) τὸ ὁποῖο νομίζουμε ὅτι ἀποτυπώνει τίς συντεταγμένες τῆς ἀποστολῆς ὄλων ἡμῶν καὶ δίδει τὸ τελικὸ πλαίσιο τῆς συμβολῆς τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας στὸν ἀγῶνα τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ:

«Κοιτάζοντας πρὸς τὸ μέλλον τοῦ Γένους βλέπουμε ἄμεση τὴν ἀνάγκη ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῶν στόχων μας καὶ κυρίως ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς εἰκόνας μας πρὸς τὰ ἔξω, μὲ παράλληλη ἀνακαίνιση καὶ ἀναδιοργάνωση στοῦ ἐσωτερικοῦ μας. Συνεχῶς ἐπικρινόμεθα ὅτι ζοῦμε σὲ κόσμους ξεπερασμένους, μὲ φαντασιώσεις καὶ ὄνειρα ξεκομμένα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ὁ κόσμος τρέχει μὲ ἰλιγγιώδεις ρυθμούς πρὸς τὸ μέλλον, δὲν ὑπάρχει βαρύτερη κατηγορία ἀπὸ τὸ νά σέ χαρακτηρίζουν στατικό καὶ μουμιοποιημένο. Δέ νοεῖται ὅμως καὶ μεγαλύτερη ἀδικία σὲ βάρος τῆς Ἐκκλησίας, πού μὲ τὴ συνοδικότητα, τὴ συλλογικότητα καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα μπορεῖ νά προσφέρει στὸν ἑαυτὸ της ἀλάνθαστη πυξίδα καὶ στὸν λαὸ μοναδικὴ διέξοδο διαφυγῆς ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 - Α΄ Κορ. 9,16-23.

2 - Ματθ. 28, 19-20

3 - «Ὅσο κι ἂν σὲ πολλοὺς φαίνεται παράδοξο, ἡ Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ γιὰ τὸν κόσμο. Στὸ παρελθόν ἡ ἱεραποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας διακρινόταν σὲ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ καὶ μιὰ τέτοια διάκριση ὑπῆρξε ἀσφαλῶς πολὺ ὠφέλιμη τουλάχιστο γιὰ μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους, ἀφοῦ ἔγινε ἀφορμὴ νά ξαναθυμηθοῦμε τὸ χρέος μας γιὰ τὴ ἐξωτερικὴ ἱεραποστολή, μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ἱεραποστολικὴ ραθυμία, μᾶς ἀνάγκασε νά ἐνώσουμε τίς δυνάμεις μας μὲ τοὺς λοιποὺς χριστιανούς γιὰ τὸν εὐαγγελισμό τῆς οἰκουμένης, μᾶς ὑπενθύμισε τὴν ὑποχρέωσή μας ὡς χριστιανῶν νά κηρύξουμε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὸ μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιταγὴ τοῦ ἀναστάντος «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη...»(Μτ. 28:19). Σήμερα ὅμως μιὰ τέτοια διάκριση θεωρεῖται ξεπερασμένη. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπίσημα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐνώνει τίς δυνάμεις της «μὲ πάντα ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως», ὅπως συνεχῶς ὑπογραμμίζεται στὰ μηνύματα τῶν προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τόσο στοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσο καὶ στοῦ ἐξωτερικοῦ, γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ κακοῦ στὸν κόσμο, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ σύγχρονη τεχνολογία ἔγινε πιά ἓνα μεγάλο χωριό». Πέτρου Βασιλειάδη, «Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν μετανεωτερικότητα», περ. Σύναξη, τεῦχος 78, Ἀθήνα 2001, σσ. 75-76

4 - Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου, Παγκοσμιότητα καὶ Ὁρθοδοξία, Ἀθήνα 2000, σελ. 61-62

5 - Ματθ. 18, 12-14

6 - π. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στοῦ σύγχρονο κόσμο, Ἀθήνα 1983 σελ. 240-241

7 - Ἰδίως τὸ ἄρθρο 13

8 - Πέτρου Βασιλειάδη, ὅπου παραπάνω, σελ. 81

9 - Χαρακτηριστικὲς οἱ ἔρευνες γιὰ τοὺς θεσμούς πού ἐμπιστεύονται οἱ νέοι στὴν Ἑλλάδα καὶ πού ἔδειξαν ὅτι ἡ οἰκογένεια, ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐργασία ἀξιολογοῦνται πιο ψηλά ἀπὸ κάθε ἄλλο θεσμό (ἔρευνα τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, πού σχολιάστηκε ἀπὸ τίς ἐφημερίδες «Τὸ Βῆμα» στίς 5 Ἰουνίου 2004 καὶ «Τὰ ΝΕΑ» στίς 6 Ἰουνίου 2004) καὶ ἡ πρόσφατη ἔρευνα γιὰ τὴ θρησκεία πού ἔγινε σὲ 20 χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ στίς ΗΠΑ, γιὰ λογαριασμό τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδας Wall Street Journal Europe, στὴν ὁποία τὸ 92% τῶν Ἑλλήνων δήλωσε ὅτι πιστεύει στὸ Θεό καὶ εἶναι μέλος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ πιστῶν σὲ ὅλες τίς χώρες τῆς ἔρευνας. Τὰ στοιχεῖα δημοσιεύθηκαν στὴν ἐφημερίδα Ἐλευθεροτυπία στίς 17 Ἰανουαρίου 2005.

10. - Στην ίδια έρευνα τό 30% περίπου τών πιστών δήλωσαν ότι έκκλησιάζονται τακτικά, ποσοστό πού παρουσιάζει ένδιαφέρον.

11. - Από τά στοιχεία τής Έθνικης Στατιστικης Υπηρεσίας για τήν απογραφή του 2001 ό πραγματικός πληθυσμός στην Ελλάδα άνέρχεται σε 10.964.020 κατοίκους. Από αυτούς 886.298 είναι αλλοδαποί, εκ τών όποιών τά 2/3 οικονομικοί μετανάστες. βλ. αναλυτικά στοιχεία στην ιστοσελίδα τής Έθνικης Στατιστικης Υπηρεσίας www.statistics.gr 5.125.889

12. - βλ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου, «Η δυτικοτραφής διάνοηση», Από χώμα και ούρανό, Αθήνα 1999, σελ. 186-192 και Π. Καλαϊτζίδη, «Τά Θρησκευτικά ως πολιτιστικό μάθημα», περ. Σύναξη, τεύχος 74, Αθήνα 2000

13. - Άξιοσημείωτη πάντως είναι ή επιχειρηματολογία του καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου Χρ. Γιανναρά, ό όποιος θεωρεί ύπερβολική τή φιλολογία περι πολυπολιτισμικότητας: «Μόνο μία κοινωνία μέ δική της πολιτιστική ραχοκοκκαλιά και δημιουργική ταυτότητα είναι έλεύθερη από προκαταλήψεις, ψάχνει τό καινούργιο, άνοίγεται θαρραλέα στό άπρόβλεπτο, δέν μειονεκτεί πιθηκίζοντας μόδες έφήμερες. Μία τέτοια κοινωνία δέχεται άφοβα τόν ξένο μέ τόν δικό του διαφορετικό πολιτισμό, τούς δικούς του προγονικούς έθισμούς, τή διαφορετική του γλώσσα, θρησκεία, καλλιέργεια ή ύπανάπτυξη.... Ίδεολόγοι όπαδοί και οί ρομαντικά εύπιστοι πού προπαγανδίζουν σήμερα τό ιδεώδες τής «πλουραλιστικής» κοινωνίας, τής πολυπολιτιστικής, πολυφυλετικής, πολυγλωσσικής συνύπαρξης τών ανθρώπων, θά όφειλαν νά έχουν τουλάχιστον πληροφορηθεί, γιατί ή άληθινά προοδευτική πρωτοπορία τής ευρωπαϊκής διάνοησης άντιμάχεται σθεναρά αυτές τίς άφέλειες. Γιατί επιμένει νά διασώσουμε όπωσδήποτε τίς τοπικές πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, τίς παραδόσεις πού λειτουργούν ως άξονες κοινωνικής συνοχής και ως προϋπόθεση «άνοιχτής» κοινωνίας, γιατί νά καλλιεργήσουμε κοινωνίες πολιτών σε τοπικό επίπεδο, γιατί νά άντισταθοΰμε στό βάνουσο πολιτιστικό ξερίζωμα, στην άπώλεια ταυτότητας και στην περιθωριοποίηση πού επιβάλλει αυθαίρετα σε λαούς μία μεθοδευμένη «παγκοσμιοποίηση». Πολιτισμό γεννάει ή νοηματοδότηση τής ιεράρχησης τών ανθρώπινων άναγκών. Η νοηματοδότηση είναι πάντα μεταφυσική (θειστική ή άθειστική) και ή έμπέδωση του πολιτισμού κυρίως θρησκευτική. Γι' αυτό και τά ιδεολογήματα περι «πλουραλιστικής» κοινωνίας άναζητάνε όπωσδήποτε έρείσματα θρησκευτικής καταξίωσης: Ό «έθνοφυλετισμός» προβάλλεται ως τό μέγιστο άμάρτημα τών Χριστιανών και οί πολιτισμοί σαν συνέπειες τής «πτώσης» του ανθρώπου, συνέπειες διαιρετικές του ανθρώπινου γένους. Παρακάμπτεται τό γεγονός ότι κάθε τοπική έκκλησία είναι ή Καθολική Έκκλησία (τό «καθόλου» τής άλήθειας) και δίχως ιστορική σάρκα πολιτισμού τό χριστιανικό ευαγγέλιο αλλοτριώνεται σε άσαρκο διεθνιστικό ιδεολόγημα». βλ. Χρ. Γιανναρά, «Γιατί προπαγανδίζουμε τόν πλουραλισμό», έφ. Καθημερινή, 16 Φεβρουαρίου 2003.

14. - Άς μήν ξεχνούμε ότι στην πατρίδα μας έχουμε τό φαινόμενο τής συμβιώσεως μέ πιστούς άλλων θρησκειών, όπως στά Έπτάνησα όπου διακονούμε, μέ συνηθέστερο τό φαινόμενο διωγμού τής Όρθοδόξου πίστεως και όχι τών έτεροδόξων.

15. - Σειρές βοηθημάτων για τήν έκκλησιαστική κατήχηση για τίς βαθμίδες του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου, από τίς εκδόσεις τής Άποστολικής Διακονίας.

16. - βλ. χαρακτηριστικά Οί νέοι στην έποχή μας-ένα νεανικό συνέδριο για τόν επανευαγγελισμό τών Έλλήνων, έκδοση του Νεανικού και Έπιμορφωτικού Όμίλου Σύρου, Σύρος 2005 σελ. 83-85

17. - Μία συνολική καταγραφή όλων αυτών τών προσπαθειών μπορεί κανείς νά δει στην θαυμάσια ιστοσελίδα τής Έκκλησίας τής Ελλάδος www.ecclesia.gr

18. - προβλ. Πρωτοπρ. Θεμιστοκλή Μουρτζανού, «Παλεύοντας (;) για τόν επανευαγγελισμό του κόσμου», στο Οί νέοι στην έποχή μας-ένα νεανικό συνέδριο για τόν επανευαγγελισμό τών Έλλήνων, έκδοση του Νεανικού και Έπιμορφωτικού Όμίλου Σύρου, Σύρος 2005 σελ. 29-32

19. - βλ. Ιωάν. 10, 1-18

20. - π. Αλεξάνδρου Σμέμαν, όπου παραπάνω, σελ. 153-154

21. - Α' Τιμ., 2, 4

- [22.](#) - βλ. Σπύρου Λαζάρου, «Πίστη καί Θρησκεία: Ἡ προαιώνια διαμάχη», στό Οἱ νέοι στήν ἐποχή μας-ένα νεανικό συνέδριο γιά τόν ἐπανευαγγελισμό τῶν Ἑλλήνων, ἔκδοση τοῦ Νεανικοῦ καί Ἐπιμορφωτικοῦ Ὁμίλου Σύρου, Σύρος 2005 σελ. 45-48
- [23.](#) - Θά ἦταν χρήσιμο ἴσως τό Γραφεῖο νά μετονομοσθεῖ σέ «Γραφεῖο Νεότητος καί Ἐπιμορφώσεως» ἢ νά ἰδρυθεῖ ἀνεξάρτητο «Γραφεῖο Ἐπιμορφώσεως», ἐνῶ γιά τούς κληρικούς ἀποκλειστικά νά ἰδρυθεῖ Εἰδικό Κέντρο Ἐπιμορφώσεως Κληρικῶν.
- [24.](#) - Καλό θά ἦταν νά ἐπανεξετάζαμε τήν ἐπαναλειτοργία τοῦ ἐπιτυχημένου παλαιότερα Φροντιστηρίου Πνευματικῶν πού διοργάνωνε ἡ Ἀποστολική Διακονία.
- [25.](#) - Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσες προτάσεις κατατέθησαν στό Πανελλήνιο Συνέδριο, τό ὁποῖο διοργάνωσε ὁ Σύνδεσμος Ἑλλάδος ὑπό τήν αἰγίδα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, μέ θέμα: «Οἱ προοπτικές τοῦ νεανικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας σήμερα», στήν Ἀθήνα καί τόν Πειραιᾶ, 1-3 Νοεμβρίου 2002, καί τά Πρακτικά τοῦ ὁποῖου ἐστάλησαν σέ ὅλες τίς Ἱερές Μητροπόλεις.
- [26.](#) - Γιά παράδειγμα, οἱ σχέσεις δύο φύλων, ἡ τηλεόραση καί οἱ ἐκπομπές της, ἡ σύγχρονη μουσική, τό σχολεῖο, ὁ ἐπαγγελματικός προσανατολισμός
- [27.](#) - Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ χριστιανική κοινότητα διακρίνονταν ἀπό τήν προσμονή τῆς διδαχῆς: Ἦσαν δέ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς, (Πράξ. 2, 42)
- [28.](#) - Β΄ Κορ., 4,7
- [29.](#) - Κατά τό πρότυπο, ἴσως, τοῦ σταθμοῦ 4E τῆς ἀδελφότητος «Λυδία» στήν Θεσσαλονίκη.
- [30.](#) - π. Ἀλέξανδρου Σμέμαν, ὅπου παραπάνω, σελ. 15.
- [31.](#) - Ματθ. 28, 20.
- [32.](#) - «Τό ἐρώτημα παραμένει τό ἴδιο. Μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία μας νά παραμείνει μέσα στίς νόρμες τοῦ σύγχρονου κόσμου; Γιά νά ἀπαντήσουμε πρέπει νά λάβουμε σοβαρά ὑπ΄ ὄψιν τρεῖς βασικές χαρακτηριστικές ἀντιλήψεις τῆς Ὁρθοδοξίας γιά τόν κόσμο: τό ἀναστάσιμο, τό τριαδολογικό καί τό θεανθρώπινο ὄραμα τοῦ κόσμου». Κ. Ζορμπᾶ, Δοκίμια γιά τήν παγκοσμιοποίηση, Κατερίνη 1999, σελ. 114-117
- [33.](#) - πρβλ. Β΄ Κορ. 12, 9
- [34.](#) - Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, Ἀπό χῶμα καί οὐρανό, Ἀθήνα 1999, σελ. 256